

Memòria del Mapa de Patrimoni Cultural de MONTESQUIU

Redacció: Sara Simon Vilardaga

Oficina de Patrimoni Cultural

Ajuntament de Montesquiú

Agost 2023

Diputació
Barcelona

MEMÒRIA DEL MAPA DE PATRIMONI CULTURAL DE MONTESQUIU

Sara Simon Vilardaga

Agost de 2023

ÍNDIX

1. - PRESENTACIÓ	3
2. - METODOLOGIA	7
2.1. - Criteris de selecció.....	7
2.2. - Elements no inclosos en el mapa.....	9
2.3. - Descripció de la fitxa del mapa de l'OPC	9
2.4. - Les fases del treball.....	10
2.4.1.- Recopilació prèvia de dades (Fase 1)	12
2.4.2.- Treball de camp (Fase 2)	12
2.4.3.- Treball de gabinet (Fase 3)	13
2.5. - Fonts consultades.....	14
2.5.1.- Fonts bibliogràfiques	14
2.5.2.- Arxius públics i privats, i altres fonts.....	14
2.5.3.- Cartografia	15
2.5.4.- Informació oral	16
2.5.5.- L'observació directe	16
3. - MARC D'INTERVENCIÓ GENERAL	17
3.1. - Marc geogràfic i medi físic	17
3.2. - Marc històric	24
3.3. - L'escut	27
4. - ANÀLISI DEL PATRIMONI CULTURAL	28
4.1. - Elements fixats	28
4.1.1.- Anàlisi de la informació recollida a les fitxes.....	28
4.1.2.- Patrimoni immoble	30
4.1.3.- Patrimoni moble	31
4.1.4.- Patrimoni documental.....	32
4.1.5.- Patrimoni immaterial.....	33
4.1.6.- Patrimoni natural	33
4.2. - Elements no fixats.....	34
4.2.1.- Llista dels elements no fixats.....	35
4.2.2.- Entitats i associacions	40
5. - DIAGNOSI DEL PATRIMONI CULTURAL	40
5.1. - Estat legal del Patrimoni	44
5.2. - Intervencions sobre el patrimoni	44
5.3. - Equipaments i activitats patrimonials	44
6. - BIBLIOGRAFIA	56

CRÈDITS

Nom del projecte:	Mapa del Patrimoni Cultural i Natural de Montesquiú
Població i comarca:	Montesquiú, Osona
Promoció i finançament:	Oficina de Patrimoni Cultural - Diputació de Barcelona Ajuntament de Montesquiú
Execució:	Sara Simon Vilardaga
Coordinació OPC:	Maria del Agua Cortés Elía
Dates d'execució:	Setembre de 2022 – agost de 2023

1.- PRESENTACIÓ

El present treball ha estat realitzat a petició de l'Ajuntament de Montesquiú i ha comptat amb el suport i el finançament de l'Oficina de Patrimoni Cultural (OPC) de la Diputació de Barcelona. Les bases per a la seva realització van ser acordades en el conveni subscrit per ambdues administracions, en el marc del programa de Mapes del Patrimoni Local que gestiona l'OPC. L'OPC ofereix un servei especialitzat en la cooperació i promoció del patrimoni cultural, en el qual hi ha l'elaboració dels Mapes de Patrimoni Cultural, inclòs dins el programa d'Estudis i Projectes que s'ofereixen en el marc del Catàleg de suport als serveis i activitats locals, als municipis de la Diputació de Barcelona.

Els objectius dels mapes són:

- La recollida intensiva de dades geo-referenciades
- La valoració dels elements immobles, mobles, documentals, immaterials i del medi natural, que conformen el conjunt del patrimoni cultural i natural del municipi
- La creació d'una eina que faciliti la gestió i l'establiment de polítiques i de mesures per a la seva protecció i conservació
- La planificació d'accions de difusió i amb la finalitat de rendibilitzar socialment el patrimoni cultural

La realització del Mapa del Patrimoni Cultural de Montesquiú ha estat encarregada a la historiadora Sara Simon Vilardaga per part de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, a partir de la petició efectuada per l'Ajuntament de Montesquiú a la Diputació de Barcelona. En l'elaboració dels treballs d'execució del mapa s'ha comptat amb la col·laboració de l'Ajuntament de Montesquiú, que ha posat i ha facilitat els mitjans tècnics i humans necessaris per a la seva elaboració.

L'execució del mapa inclou l'elaboració de la present memòria tècnica, que aporta els resultats de la recerca i la valoració dels elements que configuren el patrimoni cultural i natural del municipi de Montesquiú junt amb l'aportació d'un seguit de dades complementàries, segons els criteris establerts per l'Oficina de Difusió del Patrimoni.

Agraïments

En la realització d'aquest mapa s'ha comptat amb l'ajuda i col·laboració de diverses persones a les quals es vol agrair la seva disponibilitat i participació, els seus coneixements sobre el municipi han estat cabdals per a l'elaboració del present recull d'elements patrimonials. En aquest sentit, cal fer una menció a l'Ajuntament de Montesquiú, tant per l'interès mostrat com per les gestions realitzades, així com també per oferir-nos les dependències municipals per treballar i facilitar les gestions; a l'alcalde fins les eleccions municipals del 2023¹ i després com a regidora, qui durant gran part de l'execució del mapa ha contribuït de manera molt enriquidora i constant en l'elaboració del treball, la Sra. Núria Soler, i al nou alcalde en la fase final del treball, el Sr. Carles Colomo, la regidora de cultura, Sra. Liliana Vilanova, al regidor, Sr. Lluís Ferrer, un esment específic per la facilitació d'informació i imatges. També un agraïment a la resta de personal administratiu i tècnic del consistori, junt amb totes aquelles persones vinculades a l'Ajuntament que d'una manera o altra han col·laborat i facilitat informació. En aquest mateix sentit, també una menció especial a l'arxiver municipal, la Sr. David Molet, qui ha facilitat totes les dades i consultes en relació a l'arxiu municipal i als fons d'interès per la realització del mapa.

Mereix una especial referència el Sr. José Antonio Moreno, veí de Montesquiú, qui va ser professor de l'escola del poble, molt bon coneixedor del patrimoni del municipi, estudis de diverses temàtiques històriques i patrimonials, entre altres, autor de diversos llibres sobre Montesquiú², el qual també ha realitzat una important i continuada recerca documental per diversitat d'arxius i que ha estat de gran ajuda per l'elaboració del present mapa; un agraïment a la seva atenció, amabilitat i predisposició en proporcionar dades d'interès i fotografies, en acompanyar en la visita a diversos indrets, facilitar informació per localitzar elements.

D'altra banda, cal destacar també la col·laboració dels senyors Lluís Carbonell i Eduard Bonfill, pel seu temps dedicat a acompanyar-me a visitar llocs d'interès per l'elaboració del mapa, en especial a un munt d'informacions i dades sobre la Farga de Bebié i diferents elements relacionats amb la colònia. De fet, un agraïment molt especial a totes i

¹ La Sra. Núria Soler ha estat alcaldessa de Montesquiú des de l'inici del mapa fins quasi el final. Durant l'execució del mapa es van portar a terme les eleccions municipals 2023. Això ha determinat que la darrera etapa s'hagi realitzat amb el nou govern constituït, en el qual la Sra. Núria Soler continua formant part de l'equip de govern, en aquesta etapa com a regidora, qui ha continuat contribuint a la fase final del mapa.

² Veure l'apartat de Bibliografia.

cadascuna de les persones que han contribuït a l'elaboració del mapa, que han dedicat part del seu temps a explicar fets, vivències, records,.. i que han facilitat informació sobre el municipi.

D'altra banda, esmentar també, el Sr. Joan C. Àngel Hernández, Director del Parc del Castell de Montesquiú, de la Diputació de Barcelona, qui ha facilitat dades i informacions d'interès, al personal tècnic, Blanca Vilageliu i Maria Soler, i a la resta de personal de la Diputació de Barcelona i del Consorci de la Vall del Ges, Orís i Bisaura, vinculat a la gestió del Castell de Montesquiú i del Parc del Castell, que han facilitat dades sobre l'entorn natural, el patrimoni cultural, entre altres. També agrair la col·laboració de totes i cadascuna de les persones i institucions a les quals s'han s'ha realitzat consultes.

2.- METODOLOGIA

En aquest capítol s'exposa la metodologia que s'ha seguit en la realització de l'inventari i en l'elaboració de la present memòria. En aquest mateix apartat s'expliquen els criteris de selecció amb els que s'ha elaborat el llistat inicial d'elements a inventariar i seguidament s'aporta una breu descripció de la fitxa de registre utilitzada, concretament el model proporcionat per l'OPC de la Diputació de Barcelona. Un segon apartat exposa les diferents fases del treball realitzat i el seu desenvolupament cronològic, des de l'elaboració del mencionat llistat fins a la redacció de l'informe final. Finalment, es dedica un darrer bloc a donar a conèixer les fonts i arxius consultats durant la recerca efectuada.

2.1.- Criteris de selecció

Els criteris de selecció emprats són els que es defineixen al "Plec de condicions tècniques per a la realització de mapes del patrimoni cultural", establert per l'OPC de la Diputació de Barcelona. L'objectiu principal és la recollida exhaustiva de dades del patrimoni cultural de Montesquiú, incloent tots els elements susceptibles d'ésser reconeguts com a rellevants o singulars del municipi, pels seus valors històrics, artístics, simbòlics o identitaris, segons els criteris establerts per l'OPC. Així, en la selecció de les fitxes que componen el mapa s'ha procurat aplegar el màxim nombre d'elements definidors dels trets característics del terme municipal incloent-hi tots aquells que poden tenir un valor patrimonial històric o de diferenciació del lloc, i que en conjunt aporten una visió global del patrimoni local. I des del punt de vista concret de cada element, s'ha procurat obtenir la informació necessària per tal de valorar-lo en la seva individualitat i en el conjunt del territori; cal tenir en compte que en alguna ocasió les dades queden acotades a la pròpia informació disponible i també a les possibilitats reals de recollir aquestes dades.

Cal anotar que no s'han fitxat tots els elements detectats sinó que s'ha fet una selecció seguint els criteris següents:

-Tots aquells elements patrimonials que estan contemplats en altres inventaris, bàsicament els que ha realitzat la Generalitat de Catalunya, és el cas de l'Inventari de Patrimoni Arquitectònic i l'Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya. S'han inclòs tots aquells elements que tenen alguna figura de protecció.

-S'han fitxat els elements immobles, mobles o naturals destacables per singularitat històrica, artística, etnològica, d'identitat o simbòlica. Concretament s'ha seleccionat i inventariat un nombre rellevant de cases o edificis d'habitatge existents al terme municipal.

-Aquells fons documentals d'accés públic amb un contingut específic remarcable a nivell individual o per al conjunt del municipi.

-Aquelles manifestacions festives o tradicions que es consideren representatives i identificadores del municipi.

Així doncs, com a figures fitxades s'han inclòs els elements més representatius del municipi que ofereixen una visió del conjunt del patrimoni local. Tot i això, hi ha un seguit d'elements no fitxats, inclosos en l'apartat 4.2., els quals cal tenir presents en el conjunt del patrimoni cultural de Montesquiú ja que les raons per no haver estat fitxats són diverses. De fet, estem davant un estudi plantejat com una eina oberta i així s'ha de contemplar, ja que noves investigacions, altres valoracions, etc., poden suposar l'enriquiment d'aquest estudi, tant pel que fa a la modificació de continguts com a afegir nous elements, com, per contra, haver-ne de suprimir algun per motius diversos com la seva desaparició o canvis de criteri. També s'ha de valorar en el mateix sentit, respecte de les perspectives patrimonials que conté el treball, cal considerar-lo com un punt de partida per afavorir la recerca i la gestió del patrimoni, tot generant sinergies que el posin en valor i que paral·lelament en suposin un millor aprofundiment, que es reflecteixi en la seva ampliació i conseqüent evolució.

Cal tenir present que l'objectiu principal d'aquest estudi no és la realització d'una tasca de recerca estricta, ni tampoc té la pretensió de fer una història del municipi, ni es tracta d'un instrument normatiu. En aquesta línia, és bo remarcar que no és un estudi en el sentit de catàleg de patrimoni arquitectònic ni té cap lligam amb la protecció urbanística dels béns ni és un instrument cadastral o que comporti accions sobre taxes o impostos.

El conjunt del mapa, incloent aquesta memòria, és una eina que permet tenir un coneixement global del patrimoni cultural del municipi i que faciliti la presa de decisions que en relació a aquest es vulguin dur a terme; especialment respecte de la gestió i planificació de polítiques culturals i/o patrimonials futures, com poden ser elaborar propostes de difusió, de fer-lo rendible socialment, de conservació i protecció, a més de poder fer certes previsions a nivell de presa de decisions a nivell urbanístic, entre moltes altres actuacions.

2.2.- Elements no inclosos en el mapa

Anteriorment s'ha fet menció d'un apartat específic referent a "elements no fitxats" per raons diverses, raons que s'exposen en l'apartat corresponent (4.2). Altrament, hi ha una sèrie d'elements que no s'han d'incloure en el Mapa del patrimoni com a fitxa, seguint les directrius de l'OPC. En aquest sentit, els elements que no s'han de fitxar mai són els casos d'entitats i associacions culturals, socials o esportives; festivals i altres esdeveniments culturals no festius; biblioteques o altres equipaments culturals; l'escut municipal; personatges il·lustres o esdeveniments. Tal i com s'especifica en el plec de prescripcions tècniques, els Mapes del patrimoni cultural són inventaris d'elements del patrimoni cultural i no un cens de recursos culturals del municipi. No es tracta, doncs, de documentar l'activitat o l'agenda cultural, sinó allò que té un plus de component patrimonial, històric o tradicional, ja sigui material o immaterial.

Es pot donar el cas d'haver de reflectir la importància d'una entitat determinada per la seva implantació o antiguitat. En aquest cas es pot fer fitxant una activitat tradicional o festiva que organitzi aquesta entitat, o fent la fitxa del seu arxiu o del seu fons documental o, fins i tot, documentant la seva seu, encara que l'edifici com a tal no tingui suficient importància arquitectònica.

2.3.- Descripció de la fitxa del mapa de l'OPC

La fitxa emprada per a realitzar el Mapa del Patrimoni Cultural del municipi ha estat dissenyada per l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona i constitueix un model de referència aplicat en el conjunt de mapes que promou aquesta institució.

Respecte del contingut de la fitxa, cal destacar la seva gran versatilitat i la variabilitat dels seus camps; no debades, es tracta d'un instrument útil per a registrar informació relativa a categories de patrimoni diverses i força complexes. HI ha diferents tipus de camps:

- Obligatori/no obligatori: els primers sempre s'han d'omplir; els segons quan es disposi d'informació
- Tancats/oberts: els primers disposen d'una llista desplegable amb opcions definides per l'OPC; en els segons la redacció és lliure

- Limitats/extensibles: tots els camps tenen un espai limitat, però n'hi ha alguns (com “descripció”, “observacions”, “història”, “bibliografia”) en què es permet una extensió de redacció fins a 4.000 caràcters.

Els elements fitxats es poden classificar en cinc àmbits generals i en diverses tipologies:

ÀMBIT	1. PATRIMONI IMMOBLE	2. PATRIMONI MOBLE	3. PATRIMONI DOCUMENTAL	4. PATRIMONI IMMATERIAL	5. PATRIMONI NATURAL
TIPOLOGIA	1.1.- Edifici	2.1.- Element urbà	3.1.- Fons d'imatges	4.1.- Manifestació festiva	5.1.- Zona d'interès
	1.2.- Conjunt arquitectònic	2.2.- Objecte	3.2.- Fons documental	4.2.- Tècnica artesanal	5.2.- Espècimen botànic singular
	1.3.- Element arquitectònic	2.3.- Col·lecció	3.3.- Fons bibliogràfic	4.3.- Tradició oral	5.3.- Jaciment paleontològic
	1.4.- Jaciment arqueològic			4.4.- Música i dansa	
	1.5.- Obra civil			4.5.- Costumari	

En el resultat final cada fitxa es veu reflectida en un plànol d'ubicació on, a través d'una simbologia específica, podem identificar l'àmbit a què correspon aquella fitxa; a més, cada una d'aquestes fitxes pot estar associada a diverses fotografies que il·lustren l'element en qüestió.

2.4.- Les fases del treball

La realització del Mapa del patrimoni cultural s'ha desenvolupat en tres fases principals:

- Fase 1: Recopilació prèvia de dades, bàsicament a partir de la bibliografia existent, i definició del llistat d'elements a fitxar.
- Fase 2: Realització del treball de camp, basat en la localització i visita a cadascun dels elements, recollida de dades (documentals, orals, etc.) i registre fotogràfic per a la posterior elaboració de les fitxes.

- Fase 3: Treball de gabinet, en el qual es contrasten les dades proporcionades pel treball de camp amb la documentació existent; introducció de la informació a la base de dades i redacció de la memòria final.

Cronològicament, cadascuna de les fases mencionades s'ha desenvolupat de la següent manera:

2.4.1.- Recopilació prèvia de dades (Fase 1)

a) Buidat bibliogràfic i consulta de documentació oficial de diversa índole, com ara l'Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de la Generalitat de Catalunya (o Carta Arqueològica de la Generalitat de Catalunya), Inventari de Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya, el document *Modificació i Document Refós de les Normes Subsidiàries de Planejament: Ajuntament de Montesquiu*, any 1990, aprovat per l'Ajuntament en sessió de data 4 de juny de 1992, i aprovat definitivament per la Comissió d'Urbanisme de la Generalitat de Catalunya en sessió de data 8 de juliol de 1992.

Cal fer esment també a la recollida d'informació oral; que en aquest cas i en la primera fase ha estat sobretot proporcionada per persones vinculades al consistori. Aquest tipus de recull de dades és realitzada però, al llarg de tot el procés del treball.

El buidatge de la bibliografia existent, les obres publicades directament sobre el municipi i facilitades pel propi Ajuntament de Montesquiu o altres obres consultades sobretot a través de la xarxa de Biblioteques de la Diputació de Barcelona, incloent bibliografia sobre els municipis limítrofs, la comarca o altres obres de temàtiques específiques. D'altra banda, també ha proporcionat informació bibliogràfica d'interès, la consulta i buidatge de diverses revistes d'àmbit comarcal i/o local, o comarques veïnes, com *Taleia*, *L'Erol*, *el Butlletins municipal de Montesquiu*, o altres.

b) Definició del llistat de possibles elements a fitxar. L'elaboració d'aquesta relació d'elements va ser consensuat posteriorment amb els tècnics de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona i amb els membres de l'Ajuntament de Montesquiu.

Tot i la necessitat de disposar d'una llista definida sobre la qual desenvolupar el treball de camp, aquesta relació no es va considerar definitivament tancada fins que no es finalitzà la segona fase de l'inventari, ja que durant aquesta s'han identificat nous elements inventariables, alhora que d'altres s'han eliminat. Cal tenir present, que fins a darrer moment, s'ha tingut notícies de nous possibles elements a fitxar, alguns dels quals s'ha cregut adequat incloure.

c) Es va definir una primera estratègia a seguir en el desenvolupament del treball de camp pròpiament dit. Distribuïnt el municipi en zones de treball, bàsicament per rendibilitzar al màxim les visites, especialment tenint en compte les característiques físiques del municipi.

d) Es va intentar establir els primers contactes amb les persones que podien proporcionar informació útil per a la realització de les fitxes, com historiadors locals, persones coneixedores del patrimoni i la història del municipi, el personal directiu i tècnic del Parc del Castell de Montesquiú, entre d'altres.

2.4.2.- Treball de camp (Fase 2)

a) El treball de camp s'ha dut a terme al llarg de tot el període de desenvolupament del treball, tot i que s'ha procurat concentrar la gran majoria de visites en uns períodes específics; en concret, els primers mesos de desenvolupament del treball i, durant gran part de la primavera. Esmentar que en alguns casos es va requerir d'una segona sortida a l'indret. Per tal de fer més àgil i rendible el treball de camp, es va procurar aplicar la coherència i la lògica, en cadascuna de les sortides, tot cercant realitzar en una mateixa jornada la visita a diferents elements que estiguessin ubicats en una mateixa àrea de proximitat. D'aquesta manera es preparava anticipadament cada jornada de treball de camp, amb una valoració prèvia de la cartografia de la zona, per tal de conèixer la ubicació dels elements a inventariar, així com valorar la possibilitat de localitzar altres elements no fixats en les immediacions del sector a visitar.

b) La recollida de dades, es basava lògicament en la localització i la inspecció de cadascun dels elements inclosos al llistat prèviament elaborat. La tasca més important era l'observació directa dels elements, amb la recollida de notes per tal de realitzar posteriorment una descripció el més acurada possible. Pel que fa a les masies i edificis fixats, en la majoria de casos no s'ha accedit als seus interiors.

c) Paral·lelament es va portar a terme el registre fotogràfic dels elements inventariats, així com la presa de coordenades UTM.

2.4.3.- Treball de gabinet (Fase 3)

a) El treball de gabinet s'ha centrat en la realització de les fitxes dels elements inventariats. Aquesta tasca s'anava desenvolupant de manera paral·lela al treball de camp, fet

que ha permès detectar errors i mancances en la recollida de dades que, tal vegada, podien comportar una nova visita a l'element fitxat. Al mateix temps s'anava actualitzant el llistat inicial, a mida que s'identificaven nous elements a fitxar o bé es desestimava la realització d'algunes fitxes per diferents motius.

b) Les dades proporcionades per l'observació directa i per l'aportació puntual de les persones col·laboradores es contrastaven i ampliaven amb la historiografia existent; també es complementaven amb altres inventaris, fet que permetia corregir alguns errors i mancances.

c) S'han elaborat uns llistats dels elements "no fitxats" que s'adjunten a la present memòria i que inclouen elements fora del nucli, i d'altres que no presenten suficient entitat patrimonial o mancats d'informació com per a ser inclosos en l'inventari, així com alguns que no han estat localitzats.

d) Una altra etapa important d'aquesta fase ha estat la recopilació de les diferents informacions sol·licitades per la fitxa model, l'obtenció de les quals no depenia estrictament de la realització del treball de camp (relacions existents entre els elements fitxats, comprovació de coordenades UTM, legislació de protecció, etcètera).

e) Un cop finalitzada la introducció de les informacions pertinents en la base de dades, es va procedir a l'associació del material fotogràfic referent a cada fitxa i, en alguns casos, dels plànols topogràfics d'ubicació dels elements.

f) Després de la revisió definitiva del conjunt de fitxes realitzades es va abordar la darrera etapa del treball de gabinet, que va consistir en la redacció de la present memòria.

2.5.- Fons consultats

En l'elaboració del mapa s'han utilitzat diferents tipologies de fons: bibliogràfics, arxius públics, cartografia, informació oral i observació directa. Diverses de les consultes han estat realitzades a través d'Internet.

2.5.1.- Fons bibliogràfiques

Tal i com s'ha citat anteriorment, una part molt important de la recerca bibliogràfica ha estat realitzada a partir dels llibres proporcionats per l'Ajuntament de Montesquiú, o d'altres sol·licitats a partir del préstec interbibliotecari de la Xarxa de Biblioteques de la Diputació de Barcelona o la visita a biblioteques de la comarca com la Biblioteca Pompeu Fabra de Sant Quirze de Besora, entre altres. Entre les obres consultades s'ha d'esmentar també el buidatge de les publicacions periòdiques locals o comarcals, que són una important font d'informació d'àmbit local, diverses de les quals han estat consultades a la base de dades del portal web www.raco.com, entre d'altres. Paral·lelament també s'ha dut a terme un buidatge de la bibliografia de referència (obres genèriques, com la Catalunya Romànica, Costumari de Joan Amades, Castells Catalans, etc.). També han estat de molt interès i ajuda estudis i treballs inèdits facilitats pel Parc del Castell de Montesquiú.

2.5.2.- Arxius públics i privats, i altres fons

En aquest cas s'ha recopilat informació procedent dels arxius següents:

- Arxiu Municipal de Montesquiú
- Arxiu Comarcal del Ripollès
- Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic

També s'han realitzat consultes *online* als catàlegs o fons de diversos arxius o col·leccions en els casos en els que ha estat possible, en els alguns aquestes consultes han requerit una posterior visita a l'arxiu específic. Els principals webs emprats han estat:

- <http://extranet.cultura.gencat.cat/ArxiusEnLinia/>
- <http://pares.mcu.es/>
- <http://mdc1.cbuc.cat/index.php>

A més, també s'han emprat els fons d'imatges antigues i actuals dels portals webs:

- De l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya, en especial a <http://www.icc.cat/vissir/>
- Memòria Digital (inclou una ampla diversitat de fons d'arxius): <http://mdc1.csuc.cat/>
- Arxiu Diputació de Barcelona: <https://www.diba.cat/web/arxiu/consulta-en-linia>

Altres consultes a incloure en aquest apartat serien els inventaris consultats i utilitzats:

- Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya (IPAC), municipi de Montesquiu s, a través de l'aplicació: <https://egipci.cultura.gencat.cat/login.aspx?ReturnUrl=%2f>; o del portal: <http://invarquit.cultura.gencat.cat/cerca/>
- Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya (o Carta Arqueològica del Servei d'Arqueologia), municipi de Montesquiu, a través de l'aplicació: <https://egipci.cultura.gencat.cat/login.aspx?ReturnUrl=%2f>; o del portal: <http://invarque.cultura.gencat.cat/>
- Inventari del Patrimoni Industrial de Catalunya (Museu de la Ciència i la Tècnica de Catalunya, Generalitat de Catalunya) (IPIC). Consultable a: <http://mnac-tec.cat/150elements/>
- Camins ramaders classificats per la Generalitat de Catalunya: http://agricultura.gencat.cat/ca/ambits/medi-natural/camins-ramaders/dar_camins_ramaders_classificats/
- *Modificació i Document Refós de les Normes Subsidiàries de Planejament: Ajuntament de Montesquiu, any 1990, aprovat per l'Ajuntament en sessió de data 4 de juny de 1992, i aprovat definitivament per la Comissió d'Urbanisme de la Generalitat de Catalunya en sessió de data 8 de juliol de 1992.*

2.5.3.- Cartografia

Per la realització del mapa s'ha consultat i utilitzat cartografia diversa entre la qual cal esmentar:

- Petit mapa i plànol desplegable de Montesquiu editat per l'Ajuntament en col·laboració amb altres institucions com el Consorci de la Vall del Ges, Orís i Bisaura, i la Generalitat de Catalunya. I diferents mapes del Parc del Castell de Montesquiu facilitats en les mateixes dependències del Parc.
- Fulls 1:5.000 i ortofotomapes de l'Institut Cartogràfic de Catalunya. Consulta per internet a través de la web: www.icc.cat; en el mateix portal és de molt interès la consulta d'altres bases topogràfiques i ortofotografies, podent destacar les fotos aèries fins el 1945 i 1956.
- També s'ha utilitzat el sistema d'informació territorial municipal, conegut com Sitmun, consulta per internet a l'adreça: <http://sitmun.diba.cat/sitmun2/inicio.jsp> en la versió d'accés restringit.

2.5.4.- Informació oral

Un treball d'aquestes característiques comporta un recull de dades procedents d'informació oral. Entre les persones que han proporcionat la seva col·laboració en facilitar informació referent a elements patrimonials i/o a altres dades d'interès per a la realització del mapa, hem de destacar especialment a les següents persones:

- Sra. Núria Soler, alcaldessa de Montesquiú a l'inici del mapa i a la finalització del mapa, regidora de Cultura junt amb altres àrees de l'Ajuntament de Montesquiú.
- Lluís Ferrer, regidor de l'Ajuntament de Montesquiú.
- José Antonio Molina, autor de diverses obres d'història local i gran coneixedor del patrimoni del municipi, qui va ser a més mestre de l'escola del poble.
- Lluís Carbonell, que va ser treballador de les oficines de la Farga de Bebié.
- Eduard Bonfill, que va treballar com electricista a la Farga de Bebié i va viure a la colònia.

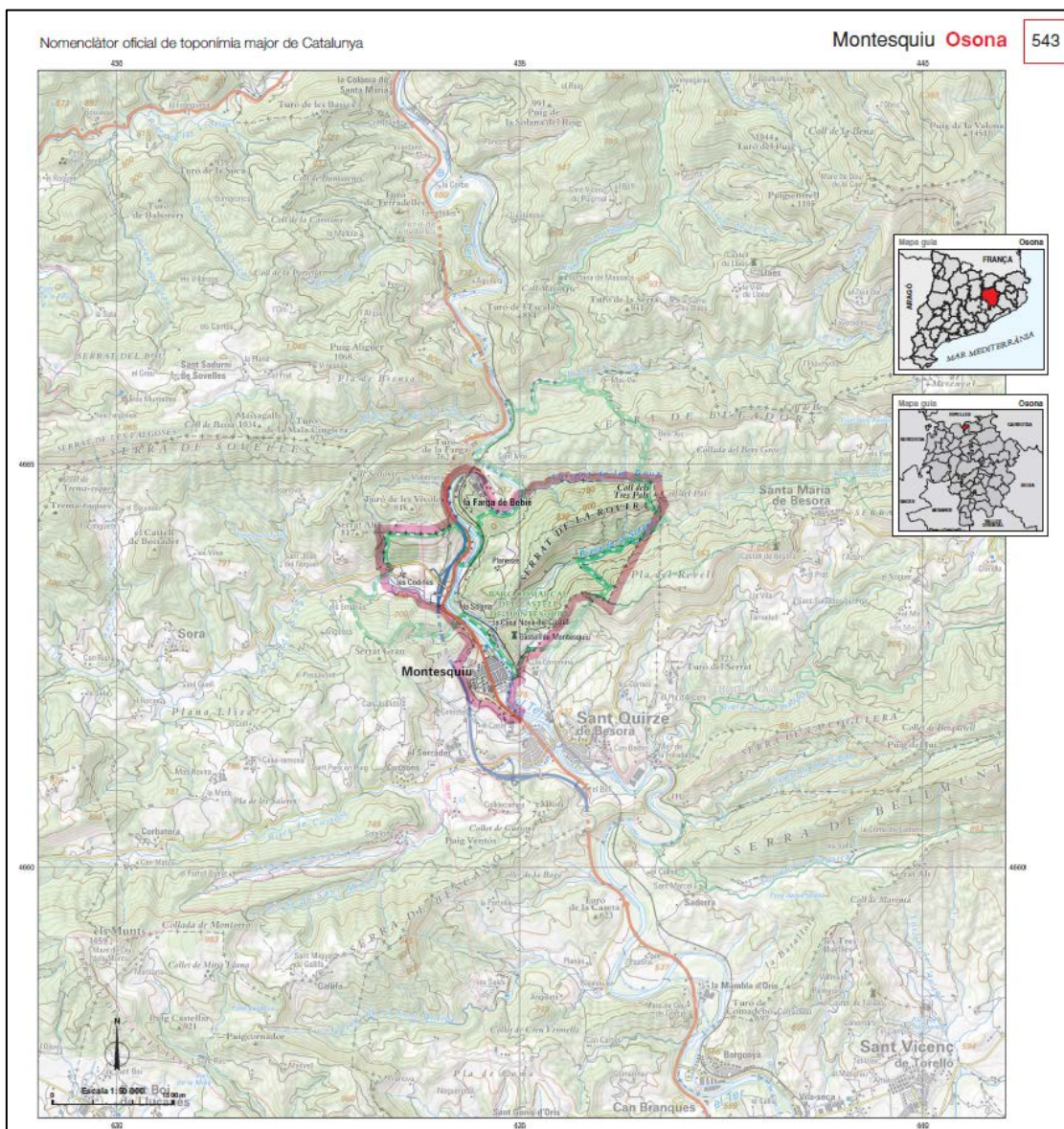
A més de totes aquelles persones a les quals s'ha consultat, especialment veïns i veïnes del municipi, i a tothom que d'una manera o altra ha facilitat informació per l'elaboració del mapa.

2.5.5.- Observació directa

L'observació directa constitueix una de les eines bàsiques per a la realització del Mapa, ja que ens permet una realització acurada de la descripció dels diferents elements que són fitxats, podent contrastar les dades recollides, tant publicades com orals, amb l'element objecte d'anàlisi. De fet, en general és aquesta observació directa la que permet determinar la decisió final de fitxar o no algun element.

3.- MARC D'INTERVENCIÓ GENERAL

3.1.- Marc geogràfic i medi físic

Imatge 1: Mapa de Montesquiu. A dalt a la dreta, mapa de Catalunya amb indicació de la comarca d'Osona; a sota, mapa de la comarca d'Osona amb senyalització en color vermell del terme municipal de Montesquiu. Font i consulta a: <https://www.icgc.cat/bd/pubs/nomenclator/osona/montesquiu.pdf>

El municipi de Montesquiu està situat a l'extrem nord de la nova comarca d'Osona. Les característiques administratives d'aquest han variat considerablement al llarg de la seva història. Es tracta d'un municipi de creació relativament recent, es va crear l'any 1934 a partir de la segregació del veí municipi de Sant Quirze de Besora.

El municipi va formar part de la comarca del Ripollès fins l'any 1990 quan va passar a la comarca d'Osona.

El municipi té una extensió de 4,87 km² (segons les dades publicades a la Diputació de Barcelona: <https://www.diba.cat/municipis/inici/-/directori/detall/08131/08131> i al web municipal; a l'Institut d'Estadística de Catalunya hi consta una superfície de 4,94 km²) amb una altitud de 577 metres sobre el nivell del mar a la zona de la carretera, al centre del poble. Limita al nord-oest i nord amb Les Llosses (Ripollès, província de Girona), al nord i nord-est amb Santa Maria de Besora, a l'est i sud, amb Sant Quirze de Besora i a l'oest amb Sora.

El terme compta amb un nucli principal de població, el poble de Montesquiú, amb el nucli antic que es va anar configurant a redós del camí ral, al voltant de l'església i de l'actual plaça de la República; un petit nucli que ha anat creixent amb nous carrers, noves zones residencials urbanitzades de formació més contemporània, situades en connexió i continuïtat amb el nucli central i històric del poble.

D'altra banda, al municipi també hi ha el nucli de la colònia de la Farga de Bebié, dividida en dos termes municipals, Montesquiú i les Llosses. Actualment amb un volum d'habitants molt petita, testimonial, especialment si es compara amb l'elevat nombre d'habitants que havia tingut.

A més, el terme compta amb alguna masia i casa dispersa per el territori, encara que constitueix un nombre petit d'immobles habitats.

La zona amb una altitud més baixa del municipi correspon a l'extrem sud del municipi, on s'ha construït el nou parc infantil, a prop del límit del terme amb el municipi veí de Sant Quirze de Besora, amb una altitud d'uns 565 m.s.n.m.; per contra, un dels punts més elevats del terme municipal el trobem al Serra de les Planeses, amb diferents punts que superen els 830 m.s.n.m., a la part central hi ha un petit turonet que supera els 838 m.s.n.m.

Geològicament, el municipi de Montesquiú forma part de les primeres franges dels Prepirineus, a tocar de la conca de la Depressió Central (a l'extrem de llevant d'aquestes dues unitats geològiques), formant part de la comarca d'Osona, la qual està caracteritzada per la Plana de Vic, que influeix en el seu clima i paisatge.

El municipi està caracteritzat trobar-se en una zona de roca calcària sedimentària de l'Eocè procedent d'un antic fons marí. Les roques que s'hi identifiquen són el gres, la

marga i el conglomerat; a més, a la vall del Ter, s'hi troben còdols de granit i de gneis arrossegats pel corrent del curs fluvial. En conjunt, gresos i marges del Paleogen (Eocè Mitjà), i sediments de grava, sorres, llims i argiles del Quaternari a la vall del riu (Holocè).

El relleu està caracteritzat per la vall fluvial del Ter que creua el municipi de nord a sud, junt amb altres valls de rieres i torrents afluents del curs principal, que en aquest cas discorren en sentit est a oest o d'oest a est; a banda i banda del riu Ter, trobem vessants amb pendents elevats i micro-relleus esglaonats, amb alguna plana, a més de la zona planera on s'ubica el poble.

La **vegetació** del municipi defineix un paisatge rural amb grans extensions de boscos densos d'arbres caducifolis i planifolis, combinades amb alguna zona de prats i herbassars, i amb alguns terrenys de conreu i d'hortes, tenint present que una part important del territori, avui ocupat per bosc havia estat treballat a partir de feixes de conreu. El paisatge boscós està caracteritzat per vegetació de tipus mediterrani, pinedes de pi roig i alzinars a les solanes i rouredes a les obagues; tot acompanyat de diversitat d'altres varietats d'arbres i arbustos propis de cada coberta de bosc. Les valls de torrents i rius a més de la important vegetació de ribera que suposa una riquesa en flora i fauna, també hi ha algunes zones dedicades a cultius de regadiu, especialment els Horts de la Vila. Al terme també hi ha àrees destinades al conreu de secà i herbacis.

El municipi de Montesquiú es caracteritza per un **clima** de transició entre el mediterrani i el pirinenc, la influència d'un i altre es testimonia amb unes temperatures relativament suaus i una bona mitjana de precipitacions. El règim pluviomètric és d'entorn als 808.9mm², segons les dades de precipitació mitjana anual recollides en el període de 2007 – 2016. Els registres d'Humitat Relativa mitjana mensual de varien dels 68 al 79% amb una mitjana anual del període de 73%

En el període de referència de 2007-2016 es constata el mes de gener com el més fred de mitjana, comptant amb una Temperatura Mitjana mensual de 3.9 (Temperatura Màxima mitjana mensual de 11.0°C i Temperatura Mínima mitjana mensual de -0.8 °C, havent-se recollit un registre de Temperatura Mínima extrema mensual de -9.6°C el 23 de gener de 2011 i una Temperatura Màxima extrema mensual de 21.1 °C en data 28 de gener de 2008); el mes de juliol és el més calorós de mitjana del període, amb una Temperatura Mitjana mensual de 21.2°C (Temperatura Màxima mitjana mensual de 30.5 °C i Temperatura Mínima mitjana mensual de 13.9°C, amb un registre de Temperatura

Mínima extrema mensual de 6.1°C en data 15 de juliol del 2016 i una Temperatura Màxima extrema mensual de 40°C registrada el 7 de juliol de 2015).³

A l'any 2022 la temperatura mínima mitjana mensual més baixa és del mes de gener amb 3.4°C (Temperatura Màxima mitjana mensual de 13.0°C i 36.4°C al juliol; Temperatura Mínima mitjana mensual de -3.0°C i 15.8°C al juliol; el 17 de juliol es va assolir la temperatura màxima extrema amb 40.4°C i la temperatura mínima extrema, al 6 de gener amb -6.6°C. La precipitació total recollida durant el 2022 és de 620.0 mm.

Comunicacions

La principal via de comunicació que hi ha al terme municipal de Montesquiú és la C-17, també anomenada Eix del Congost, que uneix Barcelona i Ripoll; creua el terme municipal a l'extrem oest, en sentit sud-nord, en el tram que és autovia.

D'altra banda, el traçat de l'antiga carretera de Barcelona a Ripoll, abans anomenada N-152 que comunicava Barcelona amb França passant per Vic, Ripoll i la Cerdanya, correspon avui dia a la C-17z, que discorre també en sentit sud-nord travessant el terme municipal i el nucli urbà. De fet, la construcció d'aquesta carretera a la segona meitat del segle XIX va suposar un gran canvi pel poble i veïns de Montesquiú i contrades, especialment a partir de finals del segle XIX i principis del XX. Amb aquesta via i amb la rotonda de la C-17 hi enllaça la BV-4655, que porta a Sora.

Dins el terme municipal tenim també la carretera o pista asfaltada que porta del poble al Castell de Montesquiú; passat el castell es divideix en diferents pistes forestals que porten a masies, així com diversos camins i senders.

Entre els senders que hi ha al municipi mereix menció especial, el GR 151, anomenat El Camí Oliba, per tractar-se d'un sender homologat de Gran Recorregut, senyalitzat, que connecta Montserrat i els Pirineus, passant per interessants i reconeguts

³ Les referències han estat facilitades pel Servei Meteorològic de Catalunya, les dades corresponen als valors mitjans de la zona de Montesquiú, facilitats a través de l'enllaç a la climatologia de l'estació automàtica de Montesquiú elaborada a partir del període 2007 – 2016: <https://static-m.meteo.cat/wordpress/wp-content/uploads/2018/01/26080042/OS-Montesquiul.pdf>

monuments de l'art romànic català⁴. Sender que comunica Montesquiu amb Santa Maria de Besora.

La presència del riu Ter travessant de nord a sud el terme municipal junt amb altres rieres i torrents que discorren pel municipi ha determinat que el terme compti amb diversos ponts i palanques per tal de creuar els cursos fluvials en diverses vies de comunicació.

Al municipi de Montesquiu hi trobem la línia de tren de rodalies R3 que uneix Barcelona amb Puigcerdà. En origen únicament tenia parada a Sant Quirze de Besora (Montesquiu encara formava part d'aquest municipi); al 1920 es va posar en funcionament l'Estació de la Farga Bebié, la qual a partir del 1933 també passar a ser baixador de viatgers, actualment continua en funcionament com a baixador tot i que es troba allunyat del nucli urbà.

Demografia

Les dades de l'evolució demogràfica de Montesquiu són parcials i força recents; els registres específics publicats s'inicien a partir de 1936, un cop el municipi va assolir la independència del municipi de Sant Quirze de Besora l'any 1934 (<https://www.ides-cat.cat/emex/?id=081311>). Fins la data indicada els registres estan fusionats amb els de Sant Quirze. Al 1709 quan es fan els primers passos per la construcció d'una capella al barri de Montesquiu, consten 43 caps de casa propietaris.

Segons les dades de la *Taula 1*, des de la creació del municipi es constata que el màxim nombre d'habitants es registra entre els anys 40 i 70 del segle XX amb un pic considerable l'any 1960 (de la sèrie aportada) amb 1.238 persones. Tot i no tenir les dades individualitzades de la població de la Farga Bebié (la qual està distribuïda entre dos municipis, Montesquiu i les Lloses), molt probablement l'increment de població estigui relacionat almenys parcialment amb la colònia, en un període en el que es van promoure iniciatives per atraure població treballadora. A partir dels anys 80⁵ del segle XX es documenta un període de pèrdua de població, sobresortint dues anualitats, l'any 2000 i el 2008 amb 844 habitants, el nombre més baix del període aportat a la taula. També

⁴ <https://senders.feec.cat/fem-muntanya/senders/sender/gr-151-el-cami-oliba/>

⁵ A partir dels anys 70 del segle XX l'empresa de la Farga de Bebié va començar a patir la crisi que afectava a tot el sector tèxtil, una de les crisis més importants. A més, la fàbrica vella havia patit un incendi l'any 1972 destruint-la completament, cosa que obligà a una forta inversió per la seva reconstrucció i compra de maquinària nova. A partir de mitjans dels anys 70 del segle XX la fàbrica va aplicar la primera suspensió de pagaments, s'inicià una època d'incertesa en que la crisi del tèxtil afectaria considerablement a la fàbrica i per tant, a la població de la colònia i del municipi de Montesquiu.

aquesta pèrdua poblacional es considera molt estretament vinculada a la crisi del tèxtil, en una època de decadència i reestructuració del sector a nivell de tot Catalunya.

A partir de la dècada dels anys 10 del segle XXI, es detecta una recuperació o augment del nombre d'habitants, que gradualment, de mica en mica, ha anat incrementant-se fins la xifra de 1.059 persones censades l'any passat, el 2022.

Any	1936	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1981	1986	1990
Habitants	1184	1.086	1116	1.087	1167	1.238	1142	1.069	1061	995	926	856

2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2014	2018	2020	2022
844	854	863	875	844	897	921	895	895	968	1.030	1.059

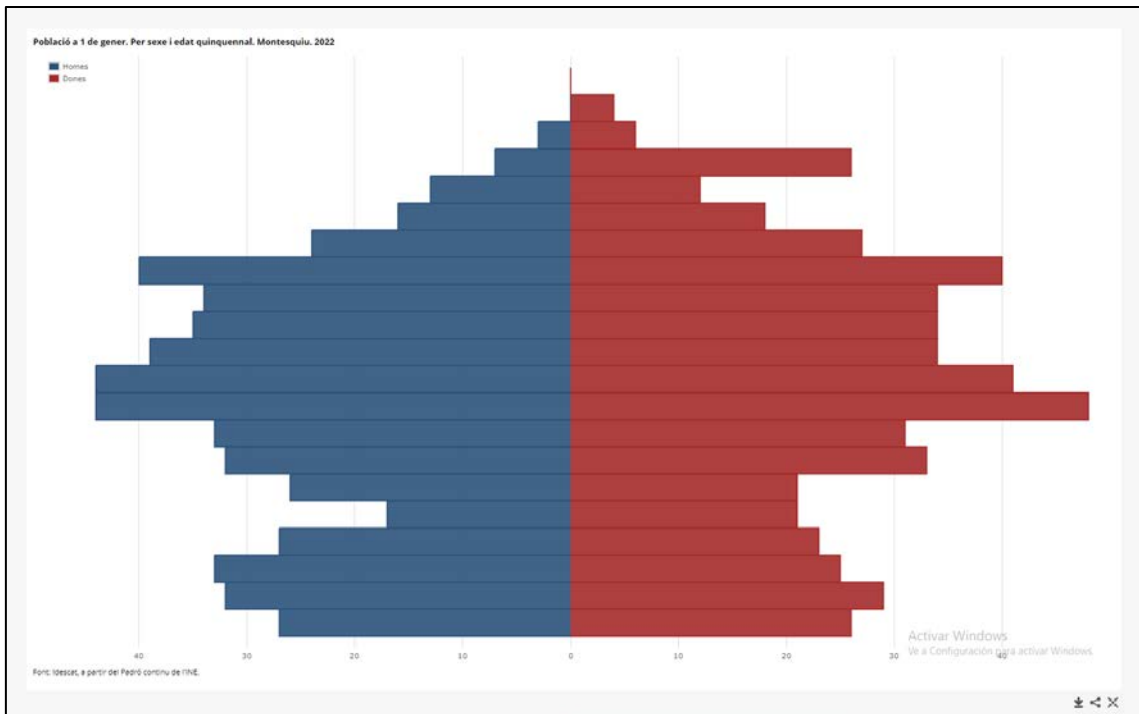
Taula 1: Evolució de la població en nombre d'habitants de Montesquiu del període 1936 al 2022, segons es recull a l'Institut d'Estadística de Catalunya.

Font: <https://www.idescat.cat/pub/?id=shd&n=1341&geo=mun:081311#Plegable=geo> i <https://ca.wikipedia.org/wiki/Montesquiu>

A data 1 de gener de 2022 comptava amb 1.059 habitants (526 homes i 533 dones). <https://www.diba.cat/municipis/inici/-/directori/detall/08131/08131>

Piràmide d'edats segons dades de l'any 2022, per sexes:

Actualment el municipi de Montesquiu compta una població de 1.059 habitants (526 homes i 533 dones), resultant una densitat de població de 214,4 hab/km². Amb 172 persones de 0 a 14 anys, 651 de 15 a 64 anys, 190 de 65 a 84 anys i 46 de 85 anys o més.

Gràfic 1: Població per sexe i edat quinquenal a Montesquiu a 1 de gener de 2022, segons es recull a l'Institut d'Estadística de Catalunya. Font: <https://www.idescat.cat/emex/?id=081311>

Estructura econòmica/Treball

Segons dades de l'IDESCAT de juny de 2023 els habitants de Montesquiu ocupats per sectors es comptabilitza de la següent manera:

Sector	Règim general	Autònoms
Agricultura	0	0
Indústria	10	5
Construcció	10	5
Serveis	35	30
Total	60	45

Font: IDESCAT: <https://www.idescat.cat/emex/?id=081311>

Taula 2. Taula de població activa per sectors i afiliació. Font: IDESCAT: <https://www.idescat.cat/emex/?id=081311>

Pel que fa a la població ocupada del municipi, el volum més important de treballadors es concentra en el sector serveis, tant pel que fa a població activa adscrita al règim d'autònoms com al règim general. El segon sector en importància, a data de juny de 2023, és compartit amb indústria i construcció amb el mateix nombre d'afiliats. Pel que

fa a l'agricultura actualment no s'hi comptabilitza cap persona ocupada en aquest àmbit i per tant, no hi ha registrades explotacions agràries actives.

3.2.- Breu marc històric

L'indret on s'ubica Montesquiú presenta un seguit de trets que van afavorir la construcció d'unes primeres construccions que esdevingueren l'origen del poble. Al lloc hi conflueixen el riu Ter, el camí ral que comunicava Vic amb Ripoll i per extensió Barcelona amb el Pirineu i la Cerdanya, tot seguint la vall fluvial, i a partir de l'edat mitjana, la presència de la domus de Montesquiú. Segurament la zona va ser ocupada amb anterioritat, però de moment manquen informacions documentals i/o dades arqueològiques que permetin ampliar el coneixement de la història de l'ocupació de la zona.

Els orígens del **Castell de Montesquiú** sembla que es podrien situar al segle IX, a l'època de Guifré el Pelós, quan a l'indret hi podria haver algun tipus de construcció de torra de guaita. Els primers senyors de la zona coneguts serien els Besora, aquests eren nobles locals, els quals van començar a figurar com a vicaris o veguers dels comtes de Besalú dels del segle X. En aquell període el castell seria un casal o "domus" que es trobaria dins els dominis del terme del castell de Besora.

Documentalment, les primers notícies conegudes es remunten al 1285 quan consta referenciada com a "domus" de Montesquiú.

Des del 1285 i fins el 1337, la "domus" estava infeudada a la família Conanglell, que la tenia pels castlans, els Besora. La casa forta de Montesquiú, situada al lloc anomenat la plaça de Besora, i l'honor de la Ribera, situades ambdues a la parròquia de Sant Quirze de Besora.

Els Besora van convertir la "domus" en un casal de residència familiar; inicialment hi feien estada esporàdica però amb el temps es convertí en el lloc de residència habitual.

Al 1390 el castell passà a Gilabert de Canet, senyor de Besora, Montesquiú i Canet (Maresme), fill de la Marquesa de Besora i d'Arnau de Canet. Gilabert de Canet va participar en la defensa de Catalunya contra la invasió del comte d'Armanyac (1389-90), va ser ambaixador de la reina Maria davant el comte de Foix, s'encarregà de la defensa del Berguedà i l'alt Urgell i es revoltà el 1413 contra Ferran d'Antequera a favors de Jaume d'Urgell.

De fet, la domus de Montesquiu va anar guanyant importància, i fins i tot apareix referenciada junt amb el castell de Besora, n'és un exemple la restitució feta pel rei a Gilabert de Canet del castell de Besora i la casa forta de Montesquiu, feta l'any 1419. Al 1420 el rei ordenà al veguer de Vic que, com que Gilabert de Canet no havia lliurat al veguer el castell de Besora i la domus de Montesquiu, els hi prengué i els donés a Dalmau Sacirera.

Els Besora anaren canviant de nom degut als casaments de les pubilles. El 1425 el castell passà als Peguera, que el tingueren durant un segle. El 1525 passà als Descatllar, descendents del matrimoni entre Marquesa de Peguera amb Ponç Descatllar i de Móra. Restà en mans dels Descatllar fins l'any 1760 (destaca la figura de Lluís Descatllar i Desbac 1596 – 1645; també Narcís Descatllar i de Sarriera 1626-1707).

La guerra civil entre la Generalitat i el rei Joan II va afectar considerablement la domus de Montesquiu; es restaurà un cop aclarida la possessió del castell de Besora i del seu terme. Al 1540 el castell de Montesquiu continuava habitada pels Besora.

El 1760 Joan II de Queralt i de Pinós, setè comte de Santa Coloma, heretà el marquesat de Besora; aquest es casà amb la rica hereva María Luisa de Silva y González de Castejón. En morí Joan II el 1803 els títols passaren a Joan III de Queralt i de Silva, cavaller del Toisó d'Or, majordom major d'Isabel II i senador; aquest va vendre el castell de Montesquiu a la família vigatana de comerciants, Safont, que s'havien enriquit pels subministraments a l'exèrcit. En morí sense descendència, el seu germà Jaume va vendre el castell de Montesquiu a la família Juncadella cap al 1890. Així, els comtes de Santa Coloma, consten com els darrers senyors jurisdiccional del terme, a partir de llavors passà a mans particulars.

Emili Juncadella i Oliva va engegar la restauració de l'edifici entre 1917 i 1920. Va ser afusellat el 19 juliol de 1936 a Barcelona

Entre el 1917 i el 1920 en època d'Emili Juncadella, el castell va ser restaurat tot aportant-li un aspecte més casteller. El 1971, Mercè Jucadella i Vidal-Ribas, va deixar el castell com a llegat a la Diputació de Barcelona.

El nucli de Montesquiú

Els orígens del poble de Montesquiú es situen almenys al segle XVI, a l'època que el castell de Montesquiú estava en mans dels Descatllar. Al 1558 consta que hi havia un molí i una ferreria al peu del camí ral que comunicava Barcelona i Ripoll; la farga s'identifica amb l'edifici anomenat la Ferreria Vella. A partir d'aquestes primeres construccions i, a poc a poc, s'anirien bastint altres edificis a redós del camí ral i en vistes al castell de Montesquiú.

El creixement d'un petit nucli segurament va ser molt gradual i s'anirien ocupant seguint el camí ral i posteriorment configurant altres carrers, amb un urbanisme molt incipient. Del segle XVII es documenten algunes cases que presenten llindes que testimonien l'existència en aquest moment, de tota manera, no serà fins al segle XVIII que s'inicia un creixement important del nucli, amb la construcció i urbanització de més carrers. De fet, aquest augment de cases i d'habitants, va determinar que al 1709 s'acordés la construcció d'una capella dedicada a la Concepció, origen de la futura parròquia de Montesquiú. El 1735 l'església estava en funcionament, tot i que la construcció del campanar no es va fer fins més tard, concretament al 1788.

Al 20 de març de 1714 es va produir el que s'ha anomenat com la Batalla de Montesquiú. Davant les notícies de relegament del regiment francès del comte de Fiennes a Olot, el marquès de Poal, responsable de l'exèrcit català es dirigí a Sant Quirze de Besora provinent de Ripoll amb la intenció de reclutar gent per atacar Vic. A Montesquiú hi havia 1500 soldats borbònics que havien sortit de Vic a cercar-lo. Els dos exèrcits es van trobar a Montesquiú, el marquès de Poal va decidir atacar. Les tropes borbòniques es van retirar en fugida vers l'altra banda del riu Ter, amb diverses pèrdues i morint alguns soldats ofegats. Es va produir un nou atac per part de la cavalleria catalana tot creuant el riu, però es van haver de retirar amb diverses baixes. Finalment, davant informacions que els francesos ja eren a Ripoll i el bon posicionament de les tropes borbòniques, van fer que el marquès de Poal decidís marxar en direcció Alps.

El nucli o barri de Montesquiú, llavors encara pertanyent al terme de Sant Quirze de Besora, va continuar en expansió seguint el creixement generalitzat a tot el territori català. Del segle XVIII es documenta la construcció de nombroses cases del poble. Al 1855 la parròquia de Montesquiú va aconseguir la independència de l'església de Sant Quirze de Besora.

La construcció de la carretera de Barcelona a la Cerdanya passant per Vic i Ripoll, i per Montesquiu al segle XIX, i després la construcció de la línia del ferrocarril, van facilitar l'evolució creixent del poble i la instal·lació de diverses indústries a la zona cercant ubicacions adequades a peu del riu Ter a fi d'aprofitar l'aigua per generar energia per les fàbriques, com les fàbriques del Carbur, el de Baix i el de Dalt, i la Farga de Bebié.

La Farga de Bebié va ser una important colònia tèxtil, comportant un augment considerable de població vinguda a treballar al tèxtil. La indústria tèxtil va esdevenir motor econòmic de la zona. El nucli de Montesquiu continuaria en procés de creixement encara durant part del segle XX, aollint també un volum important de negocis, comerços i diversos establiments per assortir la població.

Al 1934 Montesquiu va aconseguir la independència de Sant Quirze de Besora constituint-se com a municipi.

3.3.- L'escut

L'escut oficial de Montesquiu fou aprovat per acord del Ple de l'Ajuntament del 31 d'octubre de 1985, un cop emès informe per part de l'Associació Catalana de Vexil·lologia en data 18 de novembre de 1981, i posteriors consultes, entre les quals a la secció Històrico-arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans, que redactar informe en data 18 d'abril de 1983 en afirmació de la proposta que es portà a aprovació. La resolució definitiva va ser aprovada pel govern de la Generalitat el 28 de novembre de 1985 i fou publicada en el DOGC número 639 de 22 de gener de 1986⁶. Segons consta a la mateixa resolució, la descripció de l'escut és la següent:

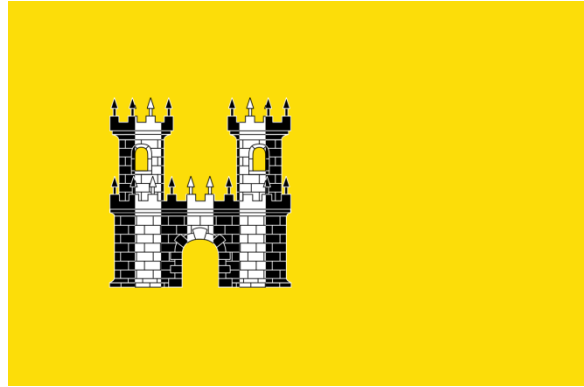
Escut caironat: d'or, una casa forta o domus de sable carregada de tres pals d'argent i oberta. Per timbre una corona mural de poble.

L'Ajuntament de Montesquiu també disposa de bandera oficial, aprovada pel Ple de l'Ajuntament en data 30 de juliol de 1990, després que la l'Associació Catalana de

⁶ <https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/639/7527.pdf>

Vexil·lologia emetés dictamen favorable en data 5 de juny de 1990, i posterior aprovació per resolució del Govern de la Generalitat, de 2 de gener de 1991 i publicació al DOGC 1394, de 16 de gener de 1991⁷. Es tracta d'una bandera apaïsada, de proporcions dos d'alt per tres d'ample, groga amb el domus negre amb tres pals blancs i obert

de l'escut, situat en el centre òptic, a fi i efecte que la figura sigui visible en el cas que el drap es blegui damunt d'ell mateix.

4.- ANÀLISI PATRIMONI CULTURAL - ESTADÍSTIQUES

4.1.- Elements fitxats

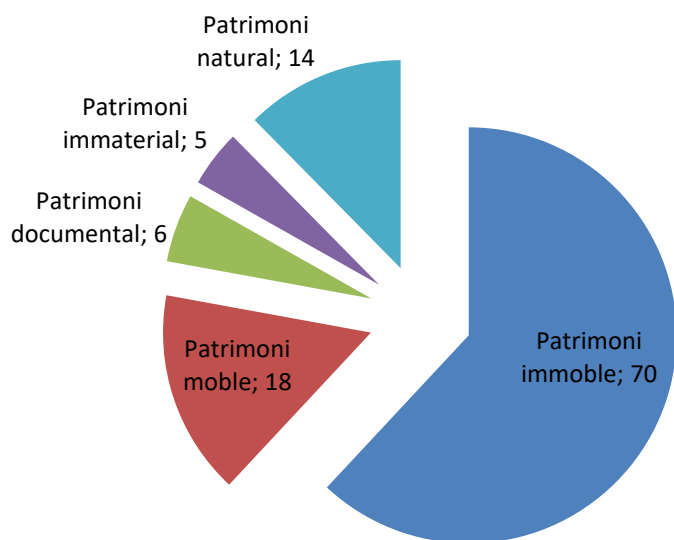
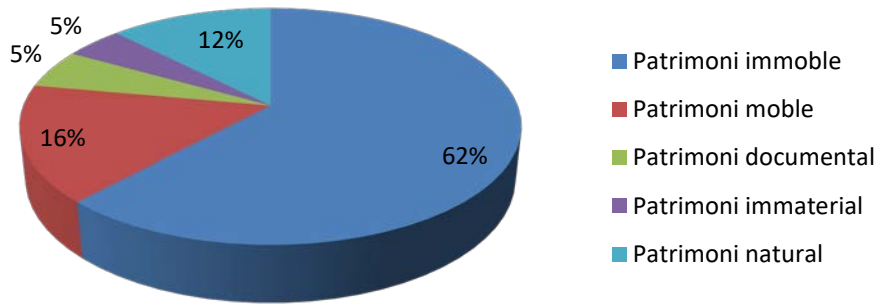
El present treball ha permès fixar un total de 113 elements que formen part del conjunt patrimonial del municipi.

4.1.1.- Anàlisi estadística de la informació recollida a les fitxes

Com es pot observar en les gràfiques següents, en el terme municipal de Montsoriu, hi ha un clar predomini del patrimoni immoble, representant un 62% del conjunt d'elements fitxats, aquest percentatge equival a 70 elements, dels quals els subgrups més rellevants són el d'edificis amb 40 elements. En menor percentatge trobem el patrimoni immaterial amb un 5%, seguit del patrimoni documental també amb un 5% respecte del total d'elements fitxats, en concret amb 6 i 5 elements fixats respectivament. El patrimoni moble consta de 18 elements, un 16% del total.

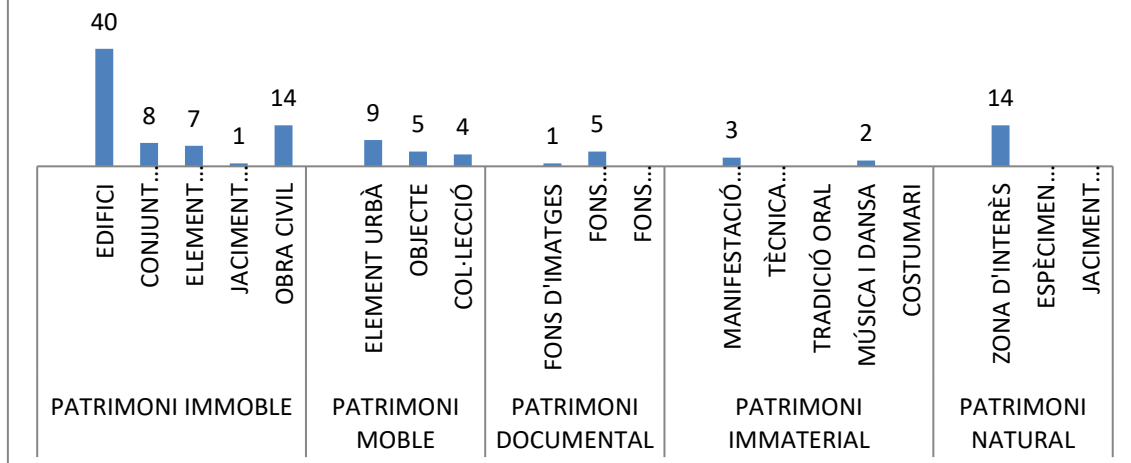
⁷ <https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/1394/669350.pdf>

PERCENTATGE DE FITXES INCLOSES AL MAPA SEGONS ÀMBIT PATRIMONIAL

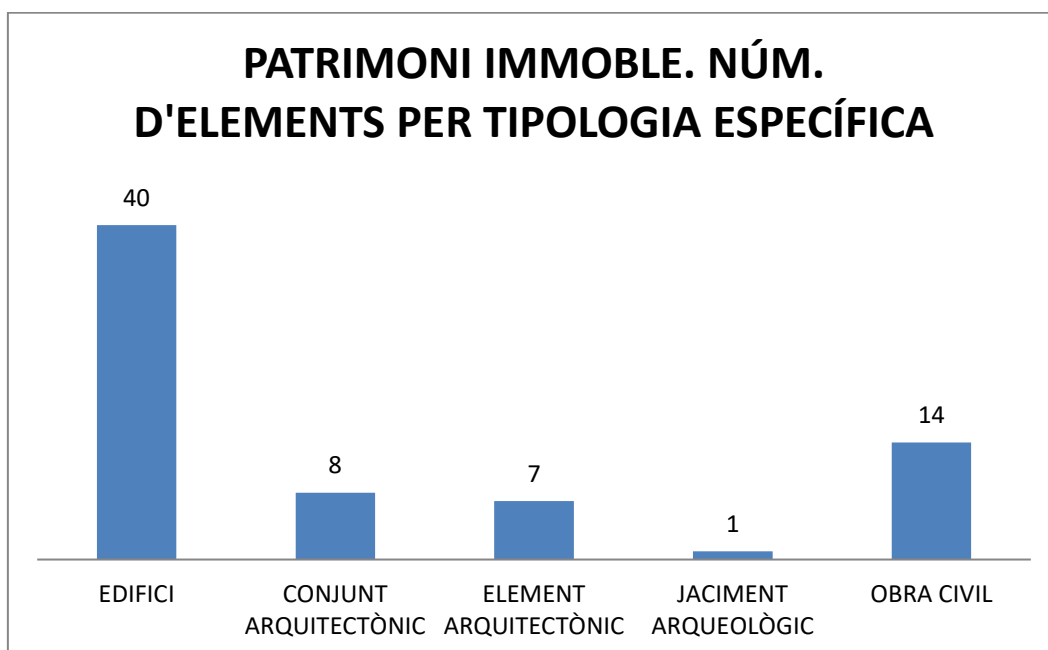

NOMBRE DE FITXES INCLOSES AL MAPA SEGONS ÀMBIT PATRIMONIAL

FITXES DEL MAPA DEL PATRIMONI CULTURAL DE MONTESQUIU SEGONS NÚM. D'ELEMENTS PER TIPOLOGIA ESPECÍFICA

4.1.2.- Patrimoni immoble

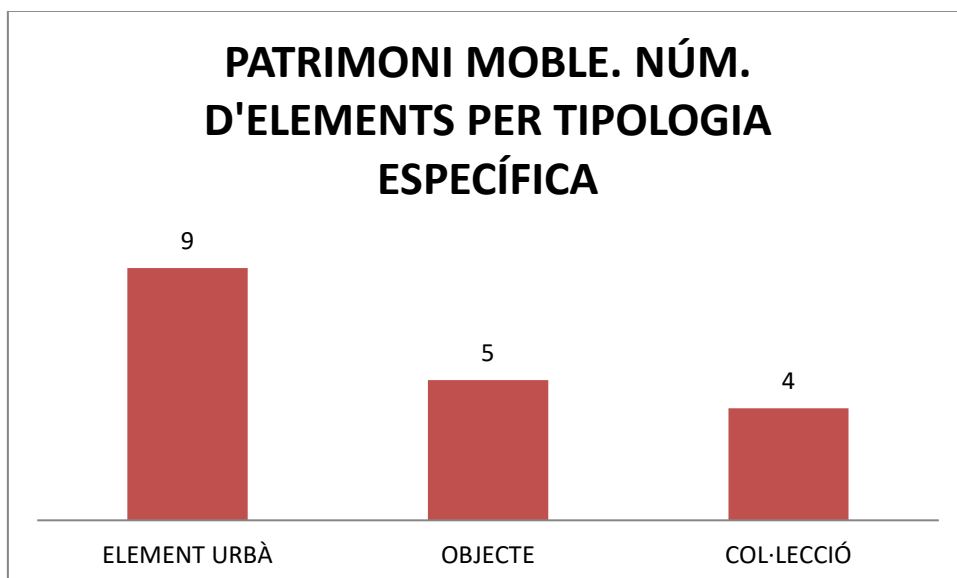
Com s'ha esmentat, el grup de patrimoni immoble és el que presenta un nombre més elevat d'elements fitxats. En aquest sentit el total d'elements és de 70, dels quals els edificis en són la tipologia específica amb més entrades, concretament 40. En segon

nombre d'elements fixats hi ha la tipologia obra civil amb 14 elements, inclou ponts, rescloses, camins, entre altres. El nombre significatiu de ponts ve determinat per les característiques del municipi, en el que els cursos fluvials hi tenen molta importància, especialment amb el riu Ter que creua el terme municipal de nord i sud, a redós de la qual es desenvolupà el nucli urbà, conformant part de la imatge i de la identitat del poble, i entorn al qual també es va instal·lar la colònia de la Farga de Bebié.

Pel que fa a conjunts arquitectònics encara que no és un nombre molt elevat, en concret 8 elements; cal deixar constància de que es tracta d'elements prou significatius, entre els quals s'inclouen diferents nuclis o barris que reflecteixen l'evolució i creixement del poble, així com alguns carrers específics que destaquen del conjunt.

Dins l'àmbit del patrimoni immoble, la tipologia d'elements arquitectònics inclou 7 registres; en aquest cas, hi ha diverses llindes de portes i/o finestres, que esdevenen una mostra i testimoni d'aquest tipus d'elements. Als edificis del poble se n'hi trobem moltes més, essent doncs un recull de les més destacades o singularitzades per trets específics.

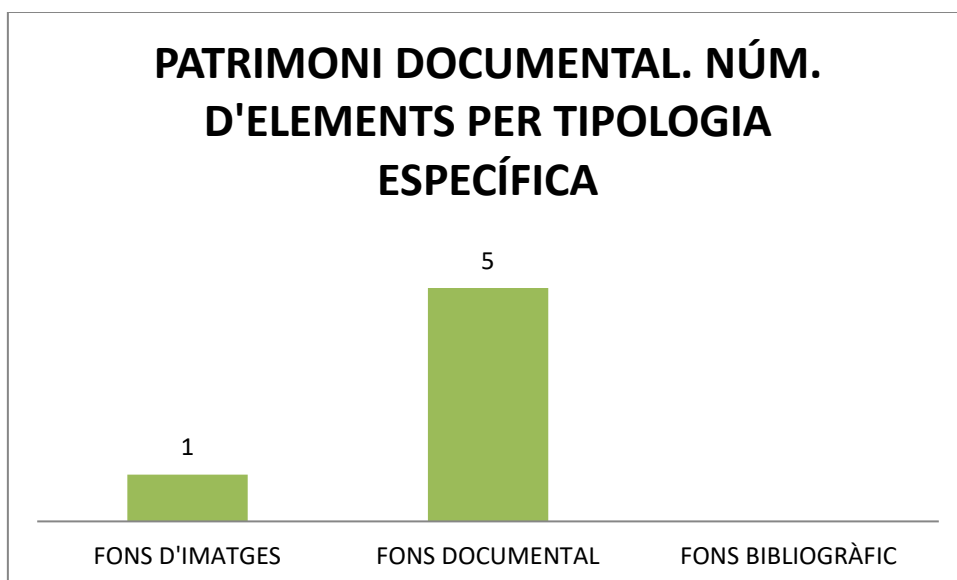
4.1.3.- Patrimoni moble

L'àmbit d'elements mobles és la segona tipologia en percentatge del total d'elements fixats, concretament un 16% amb 18 elements. D'aquest conjunt destacar especialment la tipologia específica d'element urbà, la qual compta amb 9 registres, dels quals 6 són

fonts. D'altra banda, la tipologia d'objecte és formada per 5 registres corresponents a escultures i altres peces ubicades al Castell de Montesquiu o al Parc. Pel que fa a les col·leccions, amb 4 registres, trobem la parella de Gegants de Montesquiu i diferents col·leccions d'objectes o escultures del Castell de Montesquiu, entre les quals cal destacar Col·lecció de mobiliari i objectes del Castell de Montesquiu, un conjunt molt ampli, variat i divers que inclou una interessant mostra de mobiliari i altres peces i objectes de casa i d'ús personal, gran part de la qual es pot veure amb la visita guiada a les diferents estances del monument i que permeten mostrar com vivia una família de la burgesia catalana de finals de segle XIX a mitjans del segle XX.

4.1.4.- Patrimoni documental

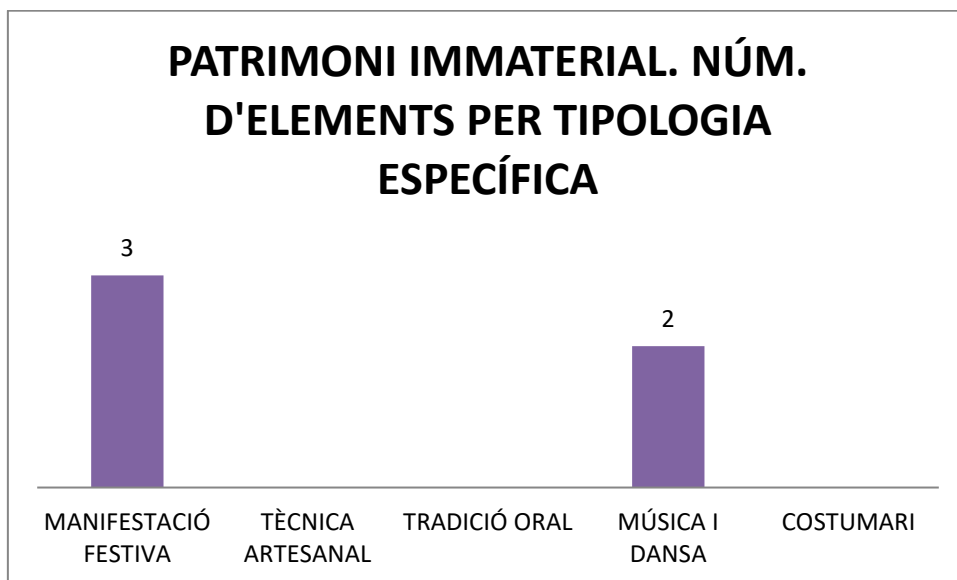
El recull d'entrades corresponents a patrimoni documental poc semblar poc destacat, tractant-se de 4 elements, 3 corresponents a la tipologia de fons documental i 1 fons d'imatges, tanmateix és un conjunt patrimonial molt considerable. Es recullen diversos fons conservats en arxius, des del fons de l'Arxiu Municipal al fons de Montesquiu a l'Arxiu Comarcal del Ripollès. Aquests fons compten amb un documentació d'un ampli període cronològic que esdevé d'importància cabdal per la història del municipi.

els fons dels arxius municipal, el parroquial o els fons de Montesquiu a l'Arxiu General

Dins la tipologia de fons d'imatges s'ha fitxat la col·lecció de plaques estereoscòpiques d'Emili Juncadella, un conjunt d'entorn les 1.500 unitats que esdevé un interessantíssima col·lecció no només pel nombre de peces, per la tipologia i qualitat de les imatges,

sinó també perquè permeten lectures molt diverses ja que aporten informació des de diversos punts de vista, des de l'excursionisme, modes de vida, medi natural, entre altres.

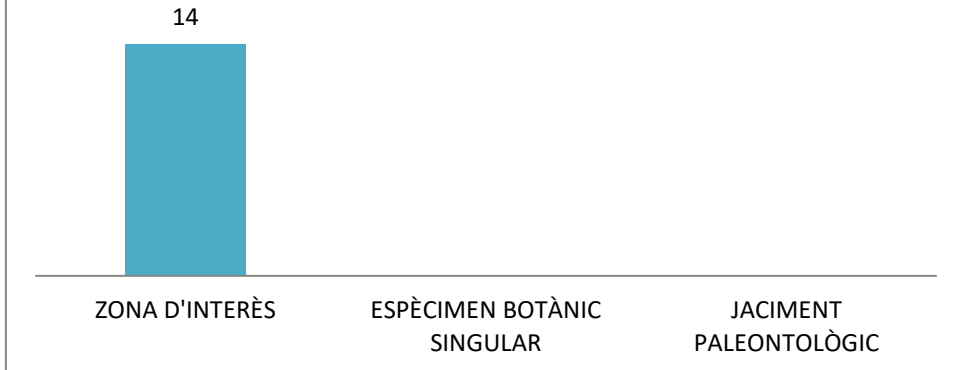
4.1.5.- Patrimoni immaterial

Els elements que conformen l'apartat de patrimoni immaterial constitueixen un grup reduït dins el conjunt de tipologies, concretament un 2% del total. Com es pot observar en el gràfic, està format per un total de 5 elements, 3 manifestacions festives, la Festa Major, la Festa de la Farga Bebié, i l'Olla Comuna, i 2 registres de música i dansa corresponents a dos goigs.

4.1.6.- Patrimoni natural

PATRIMONI NATURAL. NÚM. D'ELEMENTS PER TIPOLOGIA ESPECÍFICA

La tipologia de patrimoni natural compta amb un destacat conjunt d'elements registrats, en concret un total de 14, tots corresponents a zones d'interès. Les característiques físiques del terme municipal de Montesquiu reflecteixen el tipus de terme municipal i especialment pel fet de comptar amb el Parc del Castell de Montesquiu el qual ocupa gran part de la superfície del municipi. En aquest sentit el fet de comptar amb un espai d'interès natural protegit, alguns elements que potser es podrien singularitzar queden inclosos en el propi registre general del parc.

En relació als elements específics inclosos en aquesta tipologia, fer esment a la presència de diversos elements vinculats a vinculats a l'aigua, cursos fluvials (el riu Ter, la riera de la Solana, el Gorg del Pla de l'hort), junt amb unes quantes fonts. Tal i com s'ha esmentat, en aquesta tipologia també s'hi inclou el registre del Parc del Castell de Montesquiu, espai d'interès natural protegit que comprèn una molt considerable del municipi, esdevenint probablement un dels principals elements distintius del terme.

4.2.- Elements no fitxats

Tal i com ja s'ha esmentat en l'apartat de la metodologia emprada, l'elaboració del mapa suposa la localització i identificació d'un conjunt d'elements que no es fitxen per determinades causes, com ser considerats poc significatius, amb poc valor històric, elements desapareguts, o elements que inicialment havien estat inclosos però que després s'ha confirmat que es troben fora del terme municipal, entre altres possibilitats. S'aporta un llistat per tal de deixar constància de la seva existència, ja que tot i no haver estat fitxats formen part del conjunt patrimonial del municipi o si pertanyen a altres municipis, s'han indicat per tractar-se d'elements molt relacionats amb el municipi. A més, que el terme municipal pot comptar amb altres elements susceptibles de ser fitxats o, com a mínim,

de ser tinguts en compte. Per això novament es fa esment al fet que el Mapa és una eina oberta, no només per aquells elements no detectats, sinó també perquè poden donar-se circumstàncies diverses que comportin una ampliació del mapa, a partir de la localització o identificació de nous elements i/o de canvis de criteri o de valoració d'uns determinats elements que faci que posteriorment siguin inclosos.

Tal com marca el plec de condicions, en tot moment s'ha procurat incloure el màxim nombre possible de dades en una mateixa fitxa, especialment en les masies i els seus annexes, dels quals s'ha inclòs la informació o la referència a la mateixa fitxa de l'immo-ble, sense desgranar-ho en diversos registres. Tot i això, si que hi ha alguns elements fitxats que compten igualment amb diverses fitxes específiques que s'ha considerat ne-cessari individualitzar.

4.2.1.- Llistat dels elements no fitxats

Elements no fitxats: Entre els elements no fitxats, s'indiquen diversos edificis, conjunts arquitectònics o altres tipologies d'elements que corresponen a la part de la Farga de Bebié que pertany a altres termes municipals, s'indiquen una part dels elements tot i que n'hi ha més que formen part de la Farga pròpiament. Altres elements de difícil accés són les turbines i d'altra maquinària que pot ser d'interès dins l'àmbit del patrimoni industrial.

ELEMENTS NO FITXATS: Elements desapareguts, poc rellevants o poc interès històric, manca d'informació, no localitzats, ubicació fora del municipi o altres circumstàncies (entre les quals, no haver-hi tingut accés).		
Tipologia		Element:
Patrimoni immoble	Edificis	-Sant Moí (fora del terme, és al municipi de Santa Maria de Besora) -Mas Sant Moí (fora del terme, és al municipi de Santa Maria de Besora) -L'Illota Vella (fora del terme, és al municipi de Les Llosses) -L'Illota Nova (fora del terme, és al municipi de Les Llosses) -Casa Berlitz (fora del terme, és al municipi de Les Llosses) -Hostal de la Marxanda (desaparegut)

		<ul style="list-style-type: none"> -Molí de la "P", l'antic molí draper situat davant de la Ferreria Vella -El Cinema de la Farga de Bebié (fora del terme, és al municipi de Les Llosses) -La Cooperativa i el Cafè de la Cooperativa de la Farga de Bebié (fora del terme, és al municipi de Les Llosses) -La Talaia (casa al Castell de Montesquiú, desapareguda)
	Conjunt arquitectònic	<ul style="list-style-type: none"> -Cal Trinxet (fora del terme, municipi de Sant Quirze de Besora) -Els Sunyers –Farga de Bebié- (fora del terme, és al municipi de Les Llosses) -Els pisos del Tibidabo –Farga de Bebié- (fora del terme, és al municipi de Les Llosses) -Els pisos del molí –Farga de Bebié- (fora del terme, és al municipi de Les Llosses) -Els pisos del terrat –Farga de Bebié- (fora del terme, és al municipi de Les Llosses)
	Element arquitectònic	<ul style="list-style-type: none"> -Forn de calç de la Solana (no localitzat) -Forn de calç de les Planeses (no localitzat) -Creu termenal a tocar del Castell de Montesquiú (desapareguda, no es conserva) -Torre del rellotge de la Farga de Bebié (fora del terme municipal, és al municipi de les Llosses).
	Jaciment arqueològic	<ul style="list-style-type: none"> -Possibles restes d'una antiga resclosa, que podrien ser del Molí de la "P", l'antic molí draper situat davant de la Ferreria Vella. També es creu que poden ser restes d'una passera a peu de riu.
	Obra civil	<ul style="list-style-type: none"> -El safareig (desaparegut, es desconeix si pot quedar alguna resta) -Restes de la palanca contemporània -Casella de les Planeses (no accessible amb facilitat) -Creu del Soler (denominació d'un punt de delimitació del terme municipal) -Resclosa de Cal Trinxet (és al terme municipal de Sant Quirze de Besora)

		<p>-Central de la Cúbia (fora del terme, és al municipi de Ripoll)</p> <p>-Resclosa de l'Escala i canal de la Central de la Cúbia (fora del terme, és al municipi de Les Llosses i Ripoll)</p> <p>-Casella del guarda del tren, després del túnel de la Farga (fora del terme, és municipi de Santa Maria de Besora)</p>
Patrimoni moble	Element urbà	<p>-Plaça commemorativa a la memòria d'Alex Virot i René Wagner, morts l'any 1956 durant el <i>Tour de França</i> a la zona de la Farga de Bebié (fora del terme municipal, és a les Llosses)</p> <p>-Creu de ferro i planxa a l'exterior de l'església parroquial</p>
	Objecte	-Relotge de l'església parroquial
	Col·lecció	-Col·lecció de pintura ràpida de l'Ajuntament de Montesquiú
Patrimoni documental	Fons documental	-Fons de l'empresa Farga de Bebié
	Fons bibliogràfic	-Fons Bibliogràfic del Parc del Castell de Montesquiú
Patrimoni immaterial	Manifestacions festives	<p>-Acte de commemoració de la Batalla de Montesquiú del 14 de març de 1714</p> <p>-Fira de la nou</p>
Patrimoni natural	Zones d'interès	<p>-Horts de Conangle (actualment és un camp de conreu)</p> <p>-Bosc de la Farga</p> <p>-L'Horta Nova o els horts de la Colònia a la zona de l'Ilota Nova (fora del terme, és al municipi de Les Llosses)</p> <p>-Font de la Torrassa (desapareguda?, no localitzada sembla que és fora del terme municipal)</p> <p>-Jardins de la Fàbrica a la Torre de l'Amo, a la Farga de Bebié (fora del terme, és al municipi de les Llosses)</p> <p>-Passeig del Carbur, anomenat també Passeig de Llaers (desaparegut com a tal, es pot conservar part del traçat del passeig).</p> <p>-Els Bufadors (fora del terme, al municipi de Santa Maria de Besora)</p>

En relació als elements no fitxats, destaca un seguit de llindes de portes i finestres que s'aporten en una taula específica. Cal anotar que entre els elements fitxats al mapa s'hi ha inclòs un seguit de llindes individualitzades i altres detallades en la fitxa de l'edifici o casa en la que estan situades; aquestes testimonien i són una mostra del total existent al municipi. La gran majoria de llindes amb data són del segle XVIII, tot i que també n'hi ha algunes d'anteriors i d'altres de posteriors.

A continuació s'aporta una taula amb un llistat de llindes no incloses en el mapa, cal tenir en compte que hi pot haver altres llindes amb dates o detalls d'interès que potser no estan incloses en la següent relació:

ADREÇA, UBICACIÓ EN L'EDIFICI, TIPUS DE LLINDA I INFORMACIÓ	IMATGE DE DETALL I DE L'EDIFICI
<p>C/ Església, n. 9.</p> <p>PB, porta d'entrada.</p> <p>Llinda plana monolítica amb els angles al bi-aix.</p> <p>INFORMACIÓ: Data 1787. Damunt la llinda, en una pedra de l'aplatat del mur hi ha la inscripció: "Reformada l'any 1987".</p>	
<p>C/ Travessera de l'església, n. 8.</p> <p>P1, llinda de l'obertura del balcó.</p> <p>Llinda plana monolítica amb els angles al bi-aix.</p> <p>INFORMACIÓ: Data 1751, enmig té una creu dins un cercle damunt una base.</p>	
<p>C/ Nou, n. 23.</p> <p>PB, porta d'entrada.</p> <p>Llinda plana monolítica angles al biaix.</p> <p>INFORMACIÓ: Data 1767 (?) la xifra no es llegeix massa bé, enmig té una creu damunt una base triangular, a manera de mont del Calvari.</p>	

<p>C/ Nou, n. 17 (Can Rialla).</p> <p>PB, porta d'entrada.</p> <p>Llinda plana monolítica angles al biaix.</p> <p>INFORMACIÓ: Data 1784 (? o 1781) la xifra no es llegeix massa bé.</p>	
<p>C/ Nou, n. 17 (Can Rialla).</p> <p>P1, finestra.</p> <p>Llinda plana monolítica angles al biaix.</p> <p>INFORMACIÓ: A la part central hi ha una creu dins un cercle i damunt una base triangular, a manera de mont del Calvari.</p>	
<p>C/ Nou, n. 15.</p> <p>P1, obertura del balcó.</p> <p>Llinda plana monolítica angles al biaix.</p> <p>INFORMACIÓ: Data 1787, enmig té una creu dins un cercle i damunt una base triangular, a manera de mont del Calvari.</p>	
<p>C/ Plaça de la República, n. 5.</p> <p>PB, porta d'entrada.</p> <p>Llinda plana monolítica angles al biaix.</p> <p>INFORMACIÓ: A la part central hi ha una creu dins un cercle i damunt una base triangular, a manera de mont del Calvari.</p>	
<p>C/ Camí ral, n. 14.</p> <p>PB, finestra façana carrer.</p> <p>Llinda de biga de fusta.</p> <p>INFORMACIÓ: Data 1769 (? el darrer número no es llegeix bé). Al centre hi ha una creu (a la part baixa sembla que hi hagi el símbol IHS simplificat).</p>	
<p>C/ Camí ral, n. 14.</p> <p>P1, finestra situada a la façana lateral en la qual hi ha la porta d'entrada.</p> <p>Llinda plana monolítica, angles al biaix.</p> <p>INFORMACIÓ: Data 1769.</p>	

4.2.3.- Entitats i associacions

El present apartat s'aporta d'acord amb les directrius que marca el plec de condicions del Mapa, en el que s'indica que no s'han de fitxar les entitats i les associacions per si mateixes, però sí que es poden adjuntar en la memòria ja que es pot tractar d'entitats o associacions vinculades al món patrimonial o cultural del municipi. Segons el web de l'Ajuntament de Montesquiu, hi consten les següents entitats registrades⁸:

Entitats i associacions:

- AFA Els Putxinel·lis
- AFA Escola El Rocal
- Club Esportiu Montesquiu
- Club Patí Montesquiu
- Club dards Bisaura
- Osona Judo Club
- Patronat de la Gent Gran
- Penya Blaugrana de Montesquiu
- Ràdio Club Bisaura

5.- DIAGNOSI DEL PATRIMONI

5.1.- Estat legal del Patrimoni

Segons la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català (DOGC número 1.807, 11 d'octubre de 1993) "s'estableixen tres categories de protecció, comunes a béns mobles, immobles i immaterials: els béns culturals d'interès nacional, els béns catalogats i la resta de béns integrants de l'ampli concepte de patrimoni cultural definit per l'article 1." Respecte de les dues primeres categories, conegudes també amb les corresponents abreviatures (BCIN=Bé Cultural d'Interès Nacional; BCIL=Bé Cultural d'Interès Local, específic de béns immobles catalogats), la legislació estableix els procediments de declaració per a cada categoria.

⁸ <https://www.montesquiu.cat/el-municipi/registre-municipal-dentitats>

La categoria de BCIN es correspon a la de BIC (= Bé d'Interès Cultural) establerta a la Llei 16/1985, de 25 de juny, del Patrimoni Històric Espanyol. En aquest sentit, es consideren BCIN tots aquells elements fortificats que es troben emparats en el Decret de 22 d'abril de 1949 (també conegut com "decret dels castells"), decret que concretava que tots els castells d'Espanya, sigui quin sigui el seu estat de ruïna, resten sota la protecció de l'Estat, adoptant tots ells la figura de Bé d'Interès Cultural. Seguint aquesta directriu es va elaborar un inventari previ i l'any 1968 es va realitzar un nou inventari en el qual es van incloure un nombre molt elevat d'elements. Als anys 80 del segle XX, la Generalitat va refer la llista dels béns catalans inclosos en el llistat, el Ministeri la va acceptar i es van donar d'alta 1.501 registres inclosos en la nova relació de BIC (BCIN a Catalunya a partir de la Llei 9/1993).

Relació d'elements protegits:

En relació a elements immobles.

Elements protegits per normativa general:

Hi ha un element protegit per la categoria Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN):

- Castell de Montesquiú, BCIN, Decret 22/04/1949, publicat el 5/05/1949, núm. registre 1081-MH

Elements protegits per normativa local:

Consta un únic element protegit en la categoria de BCIL. Pel que fa a la categoria BCIL d'acord amb la Llei 9/1993, de Patrimoni Cultural Català, "els béns integrants del patrimoni cultural català que, tot i llur significació i importància, no compleixin les condicions pròpies dels béns culturals d'interès nacional han de ser inclosos en el Catàleg del Patrimoni Cultural Català". L'element actualment catalogat com a BCIL és el següent:

- Centre Obrer Recreatiu, BCIL, 15579-I, Acord de Ple del Consell Comarcal 25/05/2022

Altres elements protegits:

-En relació al patrimoni eclesiàstic la Llei 9/1993 estableix que *"1.-L'Església catòlica, com a titular d'una part molt important del patrimoni cultural català, ha de vetllar per la protecció, la conservació i la difusió d'aquest patrimoni i, amb aquesta finalitat, ha de*

col·laborar amb les diverses administracions públiques de Catalunya. 2.-Una comissió mixta entre l'Administració de la Generalitat i l'Església catòlica ha d'establir el marc de col·laboració i coordinació entre les dues institucions i fer-ne el seguiment. 3.-Reglamentàriament s'ha de determinar, si s'escau, la col·laboració amb l'Administració local." En aquest sentit, correspondria bàsicament a elements d'interès i vàlua que pugui custodiar o haver format part de l'església parroquial de Santa Maria de Montesquiú.

-El patrimoni arqueològic es defineix a la Llei 9/1993 com *"Els béns mobles i immobles de caràcter històric per a l'estudi dels quals cal utilitzar metodologia arqueològica integren el patrimoni arqueològic català. També l'integren els elements geològics i paleontològics relacionats amb l'ésser humà i amb els seus orígens i antecedents.*", en la mateixa Llei s'hi defineixen els espais de protecció arqueològica (Art. 49), coneguts també com EPA, els quals a més també es regulen a través de la Llei d'Urbanisme Català 2/2002 (art. 9.3 i 34.5). Considerant com espais de protecció arqueològica els llocs que no han estat declarats d'interès nacional però en els quals, per antecedents històrics o per altres indicis, es presumeix l'existència de restes arqueològiques i paleontològiques, els determina per resolució el Conseller de Cultura. En aquest cas, el municipi no compta amb jaciments inclosos en l'IPAC.

De fet, l'Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya (IPAPC), s'estructura a partir de la realització de les anomenades Cartes arqueològiques, que s'elaboren per comarques. L'inventari s'inicià a finals del 1982 i inclou la informació sobre els jaciments arqueològics coneguts (i ja esmentats) i també incorpora, des del 2001, els jaciments paleontològics i els llocs que han estat objecte d'intervencions arqueològiques que han donat resultats negatius. Montesquiú no compta amb elements arqueològics inventariats, tanmateix, s'ha d'esmentar que el Castell de Montesquiú, pel fet de ser BCIN resta sotmès a un tractament específic d'intervencions segons la normativa corresponent; en cas que es facin actuacions al monument o al seu subsol requeririen de seguiment i estudi arqueològic per tractar-se d'un bé protegit.

- Els béns mobles que formen part del Patrimoni Cultural Català són aquells que es troben a museus, els procedents d'intervencions arqueològiques i els que tenen unes característiques artístiques singulars. Els museus són els encarregats de la seva custòdia i conservació, i els han de tenir catalogats i documentats. En aquest apartat cal fer referència a la Col·lecció de mobiliari i objectes del Castell de Montesquiú que actualment són propietat de la Diputació de Barcelona.

-En relació al Patrimoni documental hem de fer esment a que la documentació conservada a arxius i que té més de 100 anys està protegida per la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'Arxius i Documents de Catalunya. En aquest sentit formen part l'Arxiu Municipal de Montesquiú, el fons documental de la parròquia de Montesquiú, el Fons del Castell de Montesquiú que es conserva a l'Arxiu Comarcal del Ripollès i el fons de Montesquiú conservat a l'Arxiu General de la Diputació de Barcelona.

-Els camins ramaders són un bé de domini públic i de titularitat autonòmica, i són inalienables, imprescriptibles i inembargables; estan protegits per la Llei 3/1995, de 23 de març, de vies pecuàries. La llei diu que *"se entiende por vías pecuarias las rutas o itinerarios por donde discurre o ha venido discurrendo tradicionalmente el tránsito ganadero."*(art.12). La llei contempla usos complementaris dels camins ramaders com el passeig, la pràctica de senderisme, i altres, sempre respectant la prioritat del trànsit ramader. El municipi de Montesquiú no compta amb camins inclosos dins el registre de la Generalitat, tot i això, compta el Camí Ral, un camí històric, de traçat antic que comunicava Vic i Ripoll, i, per extensió, amb Barcelona vers el sud i amb la Cerdanya cap al nord, tot i que no tenen un nivell de protecció legal.

Al municipi hi ha altres camins d'interès, com pot ser el camí del Castell de Montesquiú al Castell de Besora i Santa Maria de Besora (que avui dia també forma part del GR 151 o Camí d'Oliba), i el camí del Castell de Montesquiú a Sant Moí. Es tracta d'antics camins tradicionals de comunicació entre diferents poblacions i indrets importants del territori, camins amb els quals hi enllaçaven altres que conduïen a masies, nuclis de població,.. dels quals no s'ha pogut contrastar la seva vinculació com a camí ramader, encara que com a camí històric que és ha estat via de pas de ramats. Aquests camins tampoc tenen una protecció legal.

-Dins l'àmbit de patrimoni natural, gran part del terme municipal de Montesquiú (entorn al 91% segons les Normes Subsidiàries de planejament del municipi) està inclòs dins el Parc del Castell de Montesquiú, el qual disposa de normativa específica que és el marc jurídic que el regula (es pot consultar a l'enllaç: <https://parcs.diba.cat/web/montesquiú/normativa>), concretament, el Pla especial del Parc del Castell de Montesquiú que va ser aprovat en data 30 de juliol de 1986 i publicada la seva aprovació en el DOGC núm. 755 de 20 d'octubre de 1986 i modificat en data en data 2 d'abril de 1998 i publicada la seva aprovació en el DOGC núm. 2.672 de 2 de juliol de 1998. A més, també forma part de l'EIN Serres de Milany-Santa Magdalena i Puigsacalm-Bellmunt.

5.2.- Intervencions sobre el patrimoni

En aquest apartat s'hi inclouen esquemàticament el tipus intervencions més rellevants, i de les que s'ha pogut tenir coneixement, que s'han dut a terme sobre el patrimoni cultural, concretament dels elements més significatius del municipi.

- Castell de Montesquiú, al llarg dels anys ha estat sotmès a diferents actuacions de reforma, entre el 1917 i el 1920 en època d'Emili Juncadella, el castell va ser restaurat tot aportant-li un aspecte més casteller, tot i que l'actuació no estava pensada en el sentit d'intervenció en el patrimoni. El 1971, Mercè Juncadella i Vidal-Ribas, va llegar el castell a la Diputació de Barcelona, que suposaria la creació del Parc comarcal del Castell de Montesquiú el 27 de juny de 1985, a partir d'aquí es definí un marc normatiu de regulació de tot el parc. La Diputació de Barcelona compta amb personal que porta la gestió del castell i el manteniment, dels jardins i del parc, tasques imprescindibles per al funcionament i la cura del monument i de tot el conjunt del parc. Al castell i al parc, s'hi fan visites guiades i activitats educatives, culturals,.. per tal de donar a conèixer i difondre el patrimoni.

5.3.- Equipaments i activitats patrimonials

Montesquiú compta amb els següents equipaments, infraestructures o activitats vinculades al patrimoni o per a activitats culturals:

Equipaments municipals i altres espais:

- Arxiu municipal: ubicat a l'edifici de l'Ajuntament.
- Centre Cívic (situat a l'edifici de l'antiga Fonda): espai polivalent on es porten a terme activitats molt diverses, incloent xerrades, presentacions de llibres, o altres actes de caire cultural, lúdic, o social.
- Centre Obrer Recreatiu: espai cultural polivalent (també ha estat emprat per altres usos), custodia el fons anomenat de l'Arxiu històric, objectes de la col·lecció recollida pel Centre de Documentació i Recerca Històrica de Montesquiú; a l'equipament hi ha una petita exposició. Antigament també estava condicionat com a teatre, actualment es troba en fase d'obres de reforma per recuperar alguns dels usos culturals a la planta baixa.

- Parc infantil i zona lúdica esportiva de la Pérgola: parc condicionat amb taules i bancs, fonts, zona per activitat esportiva, etc. Durant l'any al parc s'hi realitzen algunes activitats culturals i de lleure.
- Zona d'esbarjo la Font d'en Nando: ampla zona verda amb arbres, el parc està condicionat amb taules i bancs, la font, zona per activitat esportiva, etc. Durant l'any al parc s'hi realitzen algunes activitats culturals i de lleure.
- Bibliobús Tagamanent.
- Castell de Montesquiú i Parc del Castell de Montesquiú: es tracta dels dos principals bens del patrimoni cultural de municipi, com a tals compten amb diverses instal·lacions, recursos i activitats per donar a conèixer aquests elements, des de visites guiades a activitats educatives, entre altres. El castell és visitable i permet veure com vivia una família de la burgesia catalana des de finals del segle XIX i principis del segle XX, també es dona a conèixer la història i evolució del castell, entre altres. El parc ofereix diversitat d'activitats encarades al coneixement del medi natural i també altres de culturals. Al parc, hi ha diversos equipaments: la Casa Nova del Castell de Montesquiú, destinada a serveis de restauració i actualment pendent de reobertura; la Masoveria del Castell, amb espais per a usos administratius i de gestió del parc i el castell; la Solana, equipament destinat a Centre de Desenvolupament Forestal; la Cabanya del Castell, un equipament destinat sobretot a acollir exposicions temporals d'art; i les Codines, una casa de colònies i Escola de Natura; a més, el castell també compta amb el Centre de Recursos del Castell de Montesquiú.
- Plaques amb imatges antigues de Montesquiú: instal·lades en diferents punts del poble, amb l'objectiu de difondre la història del poble.
- En el terme municipal discorren diversos senders, entre els quals destacar el Camí d'Oliba GR-151 (etapa 13 i part del SL-C-129), junt amb altres senders senyalitzats i que permeten realitzar diferents rutes pel seu territori.
- Passeig pel riu Ter, es tracta d'un recorregut adaptat dins el nucli urbà, a peu i paral·lel al riu, que permet gaudir de l'entorn fluvial i compta amb panells informatius sobre el riu, i la flora i la fauna associades.

7.- BIBLIOGRAFIA

- ALAYÓ I MANUBENS, Joan Carles (2017): Aigua i energia: l'aprofitament hidroelèctric dels rius catalans: la seva història, l'estructura industrial i el patrimoni tecnològic. Lleida: Pagès ed.
- ANGLADA I FREIXER, Albert (1994): Història del poble de Montesquiú. Un itinerari per a descriure els fets, els ambients i els personatges d'un singular municipi català. Montesquiú: Ajuntament de Montesquiú.
- DALMAU, Rafael (ed.) (1976): Els castells catalans. Volum V (Ripollès, Anoia, Bages) Barcelona: Rafael Dalmau editor.
- CENTRE DE DOCUMENTACIÓ I RECERCA HISTÒRICA DE MONTESQUIU (2004-2014) (2015): Montesquiú, el valor de la gent. Ripoll: Maideu, SL.
- CORTÉS ELÍA, Maria del Agua (2016): Guió per renovació de museografia. Castell de Montesquiú. Diputació de Barcelona, Oficina de Patrimoni Cultural.
- CORTS LÓPEZ, Ainhoa (2021): Anàlisi heràldica dels escuts relacionats amb el Castell de Montesquiú (Osona).
- ESPADALER I PARCERISAS, Ramon (1993): El Castell de Montesquiú a la darreria de l'edat mitjana. Barcelona. L'Avenç, cop. 1993.
- ESPADALER I PARCERISAS, Ramon (1989): Notes sobre la importància de l'arxiu descobert al Castell de Montesquiú- Revista.
- LLORET BLACKBURN, Marta; MARAGALL MORENO, Marta (2019): Resultats de la recerca arxivística en el marc del Pla Director del Castell de Montesquiú. Montesquiú (Osona). Desembre de 2019.
- PAYÀS I BLASI, M. Àngels Payàs (s/d): La Farga de Bebié, un model de colònia tèxtil", a Taleia. Ripoll. [Consultat en línia: 1/10/2022 http://www.trianglegironi.cat/images/imatges%20i%20documents/ripolles/les_llosses/farga%20bebie.pdf]
- PLADEVALL I FONT, Antoni (1978): Montesquiú. Notícia històrica. En el centenari de la creació de la parròquia. Montesquiú: Parròquia de Montesquiú. Impremta Planàs, Sant Hipòlit de Voltregà.
- MOLINA MORENO, José Antonio (1984): Montesquiú al sud del Ripollès. Ripoll: Maideu.
- MOLINA MORENO, José Antonio (2009): La Família Portús, víctima de la represi3n franquista. Montesquiú.
- MOLINA MORENO, José Antonio (2011): L'Ensenyament a Montesquiú: 1875 – 1975. Montesquiú: Témenos.
- MOLINA MORENO, José Antonio (2015): L'Amistat. Cooperativa obrera de consum. Montesquiú. Imprès a Maideu, SL: Ripoll

- MOLINA MORENO, José Antonio (2019): En temps de Josep Genollà. Societat i moviment obrer a Montesquiu. Montesquiu.
- MOLINA MORENO, José Antonio (2022): Montesquiu: poble obrer i republicà (1931-1939). Montesquiu: José Antonio Molina Moreno.
- MOLINA MORENO, José Antonio (2023): Montesquiu sota el franquisme (1939-1975). Montesquiu: José Antonio Molina Moreno.
- VIÑETA i ORTIGUÉS, Paquita (2002): Història d'una Colònia Tèxtil. La Farga de Bebié. Ripoll: Impremta Bonet, SL.
- VVAA (1987): Catalunya Romànica. Vol. X Ripollès. Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana.
- s/d (2003): [Mirabilia sunt opera tua Domine: Emilio Juncadella, muntanyenc: 1908/1915](#). Barcelona : Diputació de Barcelona. Àrea d'espais Naturals. Xarxa de Parcs Naturals 2003. [Consultat en línia: 20/10/2022].

**Diputació
Barcelona**

Comte d'Urgell, 187
Edifici del Relotge
08036 Barcelona
Tel. 934 022 566
Fax 934 022 825
o.patrimonio@diba.cat
www.diba.cat/opc